МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ
КАФЕДРА РОМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ І ПЕРЕКЛАДУ

Кваліфікаційна робота

магістра

на тему **МОВЛЕННЄВА МАНІПУЛЯЦІЯ У МЕДІАПРОСТОРІ ФРАНКОМОВНОГО ПОЛІТИЧНОГО ДИСКУРСУ**

Виконала: студентка 2 курсу,
групи 8.0354-ф-з
спеціальності 035 Філологія
спеціалізації 035.055 Романські мови
та літератури (переклад включно),
перша – французька
освітньо-професійної програми
сучасні лінгвістичні і перекладознавчі
студії (французька мова, англійська мова)
Блиндарук Валерія Олегівна

Керівник: **к.ф.н., доц. Морошкіна Г.Ф.**

Рецензент: **к.ф.н., доц. Тарасюк І.В.**

Запоріжжя – 2025

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет іноземної філології
Кафедра романської філології і перекладу
Освітній рівень: магістр
Спеціальність: 035 Філологія
Спеціалізація: 035.055 Романські мови та літератури (переклад включно), перша – французька
Освітньо-професійна програма: Сучасні лінгвістичні і перекладознавчі студії (французька мова, англійська мова)

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри _____
_____
«____» _____ 2025 року

ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА
БЛИНДАРУК ВАЛЕРІЇ ОЛЕГІВНИ

1. Тема кваліфікаційної роботи магістра (проекту) «Мовленнєва маніпуляція у медіапросторі франкомовного політичного дискурсу»

Керівник кваліфікаційної роботи (проекту) Морошкіна Галина Федорівна, к. ф. н., доцент
затверджені наказом ЗНУ від «13» березня 2025 року № 398-с

2. Строк подання студентом кваліфікаційної роботи (проекту):
«_1_» __грудня__ 2025 р.

3. Вихідні дані до кваліфікаційної роботи (проекту): мовленнєва маніпуляція у політичному дискурсі франкомовного медіапростору; мовні засоби, що використовуються для маніпулятивного впливу у франкомовному політичному дискурсі.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити): 1) дослідити теоретичні засади поняття «мовленнєва маніпуляція»; 2) охарактеризувати стратегічні та тактичні механізми реалізації маніпулятивного впливу у політичному дискурсі; 3) розглянути політичний дискурс як середовище реалізації маніпулятивних стратегій; 4) визначити методологічні підходи до виявлення мовної маніпуляції у політичних текстах; 5) сформувати класифікацію лінгвістичних засобів

маніпуляції (лексико-семантичних, морфологічних, синтаксичних, прагматичних); 6) дослідити функціонування медіапростору як платформи для реалізації мовленнєвих маніпуляцій; 7) провести кількісний аналіз маніпулятивних засобів у франкомовному політичному дискурсі.

5. Консультанти розділів кваліфікаційної роботи (проекту):

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Вступ	Морошкіна Г. Ф., к.ф.н., доц.	13.03.25	13.03.25
Розділ 1	Морошкіна Г. Ф., к.ф.н., доц.	30.04.25	30.04.25
Розділ 2	Морошкіна Г. Ф., к.ф.н., доц.	27.05.25	27.05.25
Розділ 3	Морошкіна Г. Ф., к.ф.н., доц.	03.09.25	03.09.25
Висновки	Морошкіна Г. Ф., к.ф.н., доц.	01.10.25	01.10.25

6. Дата видачі завдання: « 13 » березня 2025 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи магістра	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Пошук наукових джерел з теми дослідження та їх аналіз	березень-квітень 2025	виконано
2	Добір фактичного матеріалу	квітень-травень 2025	виконано
3	Написання вступу	квітень 2025	виконано
4	Написання теоретичних розділів	травень-червень 2025	виконано
5	Написання практичного розділу	вересень 2025	виконано
6	Формулювання висновків	жовтень 2025	виконано
7	Проходження нормоконтролю	листопад 2025	виконано
8	Одержання відгуку та рецензії	грудень 2025	виконано
9	Захист	грудень 2025	виконано

Автор роботи несе персональну відповідальність за відсутність у роботі несанкціонованих текстових запозичень (академічного плагіату).

Магістрант _____ **Блиндарук В.О.**
(підпис)

Керівник роботи _____ **Морошкіна Г.Ф.**
(підпис)

Нормоконтроль пройдено
Нормоконтролер _____ **Тарасюк І.В.**
(підпис)

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота – 90 стор., 59 джерел, 2 додатки.

Об’єкт дослідження: мовленнєва маніпуляція у політичному дискурсі франкомовного медіапростору.

Мета роботи: дослідити та проаналізувати мовні механізми політичної маніпуляції у франкомовному дискурсі, а також визначити, які саме засоби використовуються найчастіше і наскільки вони ефективні.

Теоретико-методологічні засади: теоретичною базою дослідження є праці таких учених, як Сорокіна Л., Труба Г. М., Гречка С. А., Калита А. А., Бобошко Т. В., Позняков Д., Іващенко В. Л., Бацевич Ф. С., Зайцева М. О., Ізотова В. С., Деренчук Н., Герасименко О. Ю., Петрик В. М., Присяжнюк М. М., Мельник Е. А., Кондрук А. Ю., Булах М. Б., Нагорна О. О., Руда О. та ін., які досліджували стратегії, тактики та засоби реалізації маніпулятивного впливу у політичній комунікації.

Отримані результати: підтверджено, що мовленнєва маніпуляція у франкомовному політичному дискурсі реалізується через поєднання лексико-семантичних, морфологічних, синтаксичних і прагматичних засобів. Найбільш поширеними є лексико-семантичні прийоми (оцінна лексика, метафоричність, емоційно забарвлені слова), морфологічні (модальність, вживання умовного способу), синтаксичні (інверсія, риторичні запитання, еліпсис) та прагматичні (імплікатури, пресупозиції, приховані натяки). Встановлено, що медіапростір виступає активною платформою для реалізації маніпулятивного впливу, адже через повторюваність, емоційне підсилення та контекстуальну подачу матеріалу формує необхідне сприйняття подій аудиторією. Кількісний аналіз показав, що понад 60% маніпулятивних конструкцій належать до лексико-семантичного та прагматичного рівнів.

Ключові слова: *мовленнєва маніпуляція, політичний дискурс, франкомовний медіапростір, лексико-семантичні засоби, прагматика, маніпулятивні стратегії*

ЗМІСТ

ВСТУП……5

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ МОВЛЕННЄВОЇ МАНІПУЛЯЦІЇ ПОЛІТИЧНОГО ДИСКУРСУ……10

1.1 Сутність поняття «мовленнєва маніпуляція» у філологічному аспекті.....10

1.2 Стратегічні та тактичні механізми маніпулятивного впливу……14

1.3 Політичний дискурс як середовище реалізації маніпулятивних стратегій……26

РОЗДІЛ 2 ЛІНГВІСТИЧНІ МЕХАНІЗМИ РЕАЛІЗАЦІЇ МАНІПУЛЯТИВНОГО ВПЛИВУ У ФРАНКОМОВНОМУ ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ……33

2.1 Методи дослідження та ідентифікації мовленнєвої маніпуляції……....33

2.2 Мовні рівні реалізації маніпулятивного впливу:.....37

2.2.1 Лексико-семантичні засоби маніпуляції……...38

2.2.2 Морфологічні особливості маніпулятивного впливу……..46

2.2.3 Синтаксичні структури маніпуляції……50

2.2.4 Прагматичні та дискурсивні техніки маніпуляції……49

2.3 Медіапростір як платформа мовленнєвої маніпуляції……55

РОЗДІЛ 3 АНАЛІЗ МАНІПУЛЯТИВНИХ ПРИЙОМІВ У ФРАНКОМОВНОМУ ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ……58

3.1 Методологія аналізу маніпуляції у текстах політичного мовлення……...58

3.2 Кількісний аналіз маніпулятивних засобів у політичному дискурсі…….59

3.2.1 Частотність використання мовних засобів маніпуляції у політичних виступах……59

3.2.2 Кількісне представлення маніпулятивних мовних конструкцій у політичному дискурсі……69

3.3 Проблема критичного сприйняття політичного дискурсу та розпізнавання мовленнєвої маніпуляції……...80
ВИСНОВКИ…….85
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ…….88
СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ…….……..95
ДОДАТОК А ПРИКЛАДИ МОВЛЕННЄВОЇ МАНІПУЛЯЦІЇ У ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ ФРАНЦІЇ…….96
ДОДАТОК Б ПОВНИЙ СПИСОК УСІХ 54 МАНІПУЛЯТИВНИХ ПРИЙОМІВ……..…105

ВСТУП

Мова завжди була одним із найпотужніших інструментів впливу на суспільство, особливо коли йдеться про політику. Завдяки грамотно побудованим висловлюванням, спеціально підібраним словам і граматичним конструкціям, вони можуть нав’язувати певні ідеї, змінювати ставлення до подій та навіть формувати уявлення про реальність. Особливо цікаво, як це відбувається у франкомовному політичному дискурсі. Французька мова багата на риторичні прийоми, складні синтаксичні структури та виразні стилістичні засоби, які легко піддаються використанню в маніпулятивних цілях. Якщо звернути увагу на промови французьких політиків або заголовки провідних медіа, можна побачити, що маніпуляція часто прихована за нейтральними, а іноді й красивими словами.

Стан наукової розробленості теми є достатньо широким. Мовленнєва маніпуляція у політичному дискурсі розглядалася у працях таких дослідників, як Л. Сорокіна, Г. Труба, С. Гречка, А. Калита, Т. В. Бобошко, Д. Позняков, В. Л. Іващенко, Ф. С. Бацевич, М. О. Зайцева, В. С. Ізотова, Н. Деренчук, О. Ю. Герасименко, В. М. Петрик, М. М. Присяжнюк, А. Мельник, А. Ю. Кондрук, М. Б. Булах, О. О. Нагорна, О. Руда та ін. Вони аналізують мовні стратегії, тактики та засоби реалізації маніпулятивного впливу у політичній комунікації, зокрема у промовах, ЗМІ, гаслах та інтерв’ю.

При цьому більшість людей навіть не помічає, коли саме їхні думки піддаються прихованому мовному впливу. Читаючи новини чи слухаючи політичні інтерв’ю, вони часто сприймають інформацію як об’єктивну, хоча насправді текст може містити маніпулятивні конструкції, які формують необхідне сприйняття подій. Саме тому вивчення цієї теми є **актуальним.**

Наукова новизна дослідження: полягає у комплексному аналізі мовленнєвої маніпуляції у франкомовному політичному дискурсі як багаторівневого лінгвістичного явища, що реалізується через поєднання лексико-семантичних, морфологічних, синтаксичних і прагматичних засобів.

Уперше систематизовано маніпулятивні прийоми, виявлені у політичних промовах і матеріалах франкомовних медіа, визначено їхню частотність і функціональні особливості. Уточнено поняття «мовленнєва маніпуляція» у контексті політичної комунікації та окреслено роль медіапростору як ключового середовища реалізації маніпулятивних стратегій у сучасному французькому суспільстві.

Об'єктом дослідження є мовленнєва маніпуляція у політичному дискурсі франкомовного медіапростору.

Предмет дослідження – мовні засоби, що використовуються для маніпулятивного впливу у франкомовному політичному дискурсі.

Мета роботи – дослідити та проаналізувати мовні механізми політичної маніпуляції у франкомовному дискурсі, а також визначити, які саме засоби використовуються найчастіше і наскільки вони ефективні.

Зокрема, мета дослідження передбачає реалізацію таких конкретних **завдань**:

1) дослідити теоретичні засади поняття «мовленнєва маніпуляція»;

2) охарактеризувати стратегічні та тактичні механізми реалізації маніпулятивного впливу у політичному дискурсі;

3) проаналізувати політичний дискурс як специфічне середовище, у межах якого реалізуються мовленнєво-маніпулятивні стратегії, та визначити його ознаки як комунікативного явища;

4) визначити методологічні підходи до виявлення мовної маніпуляції в політичних текстах;

5) сформувати класифікацію лінгвістичних засобів маніпуляції на різних мовних рівнях (лексико-семантичному, морфологічному, синтаксичному, прагматичному);

6) описати функціонування медіапростору як потужної платформи для реалізації мовленнєвих маніпуляцій;

7) здійснити кількісний аналіз маніпулятивних засобів у франкомовному політичному дискурсі;

9) на основі аналізу виділити найпоширеніші мовні конструкції, що мають маніпулятивний потенціал, та визначити їхню частотність у публічних виступах політиків;

10) сформулювати рекомендації щодо розвитку критичного мислення як засобу протидії впливу маніпулятивних стратегій у політичній комунікації.

В якості **матеріалу дослідження** використані тексти політичних дебатів та публічних виступів кандидатів у президенти Франції (зокрема, Еммануеля Макрона та Марін Ле Пен), опубліковані стенограми інтерв'ю, а також заголовки та аналітичні матеріали провідних франкомовних ЗМІ (*Le Monde*, *France24*, *Le Figaro*, *Libération*) за період 2020-2024 років. Сукупний корпус становить понад 100 мовленнєвих фрагментів із виявленими маніпулятивними елементами.

Методами дослідження є: а) теоретичні: *описовий метод; класифікаційний метод; порівняльно-історичний аналіз; контекстуальний аналіз.* б) практичні: *дискурс-аналіз* (щоб розібратися, як саме приховані маніпуляції реалізуються у мовленні політиків та журналістів; *корпусний аналіз* (щоб оцінити частотність використання певних маніпулятивних прийомів); *лексико-семантичний аналіз* (виявити, як змінюється значення слів залежно від контексту, як використовуються омонімія, полісемія, метафори та емоційно забарвлена лексика для створення маніпулятивного ефекту); *синтаксичний аналіз* (визначити, як через граматичні структури впливають на свідомість виборців); *прагматичний аналіз* (щоб розкрити приховані смисли, імплікатури та маніпулятивні пресупозиції у політичних текстах).

Практична значущість. Робота має значення не лише для філології, а й для ширшого кола гуманітарних наук, оскільки воно поєднує лінгвістичний аналіз, комунікативні аспекти та вплив політичного дискурсу на суспільство. З практичної точки зору, результати дослідження можуть знайти застосування журналістики (допомагаючи розрізняти об'єктивне висвітлення подій і маніпулятивне подання інформації). Для медіаграмотності – покаже, як

відрізняти маніпулятивні техніки від об’єктивного висвітлення подій, що важливо для сучасного користувача соціальних мереж, інтернету і т.д.

Апробація результатів дослідження. Робота пройшла **апробацію** на 2х науково-практичних конференціях та у 2х статтях у науковому фаховому виданні України (категорії Б). Результати дослідження представлено у 4 публікаціях:

1. Блиндарук В. О. Прихована маніпуляція як стратегія мовного впливу в комунікації. // *Філологічні науки: історія, сучасний стан та перспективи досліджень*: матеріали науково-практичної конференції.
– Київ, 26–27 вересня 2025. – С. 66–69.
2. Блиндарук В. О. Алюзія та гра слів як інструменти прихованої маніпуляції у французькому політичному дискурсі. // *Філологічні науки: історія, сучасний стан та перспективи досліджень*: матеріали науково-практичної конференції.
– Київ, 26–27 вересня 2025. – С. 70–74.
3. Морошкіна Г. Ф., Блиндарук В. О. Мовна гра, іронія та алюзії як маркери маніпулятивної риторики у франкомовних політичних дебатах. // *Вісник науки та освіти*: електронний журнал категорії «Б» із філології, педагогіки, історії та археології.
– Київ, 17 листопада 2025. – С. 554–564.
4. Морошкіна Г. Ф., Блиндарук В. О. Філологічні засади та комунікативні механізми мовленнєвої маніпуляції у політичному дискурсі. // *Вісник науки та освіти*: електронний журнал категорії «Б» із філології, педагогіки, історії та археології.
– Київ, 17 листопада 2025. – С. 565–574.

Структура роботи, що включає три основні розділи, кожен із яких виконує окрему дослідницьку функцію відповідно до поставлених завдань:

Перший розділ присвячений теоретичному обґрунтуванню поняття «мовленнєва маніпуляція». У ньому розглядаються основні підходи до

трактування терміна в сучасній лінгвістиці, уточнюються межі феномену, а також описуються стратегії і тактики маніпулятивного впливу в політичному дискурсі.

Другий розділ має аналітичний характер і містить огляд методологічних підходів до ідентифікації мовної маніпуляції у текстах політичного мовлення. У межах цього розділу сформовано класифікацію лінгвістичних засобів маніпуляції за рівнями мовної організації (лексико-семантичним, синтаксичним, прагматичним тощо), а також досліджено функціонування франкомовного медіапростору як середовища реалізації таких засобів.

Третій розділ є практичним і зосереджений на кількісному та якісному аналізі конкретного корпусу даних, понад 100 мовленнєвих фрагментів із політичних виступів та дебатів французьких політиків. У цьому розділі визначено найчастотніші маніпулятивні прийоми, встановлено їхню функціональну динаміку, рівень поляризації, співвідношення з риторичними категоріями та емоційним навантаженням.

Окрім основного тексту, робота містить додатки, які включають корпус проаналізованих фрагментів, схеми структурної організації висловлень, та таблиці частотності. Список використаних джерел охоплює 59 позицій: праці з лінгвістики, когнітивної семантики, риторики, аналізу дискурсу, а також політичні й медійні тексти, які використовувались як матеріал дослідження.

Загальна кількість – 90 сторінок, 59 джерел та 2 додатки.

РОЗДІЛ 1
ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ МОВЛЕННЄВОЇ МАНІПУЛЯЦІЇ ПОЛІТИЧНОГО ДИСКУРСУ

1.1 Сутність поняття «мовленнєва маніпуляція» у філологічному аспекті

Останніми роками у сфері комунікативних досліджень спостерігається зростання міждисциплінарного інтересу до явища мовленнєвого впливу. Філологія, лінгвістика, психологія, соціологія, політологія та медіазнавство поєднують свої методології для комплексного аналізу комунікативних стратегій, що застосовуються у сучасному дискурсі. Саме в цьому контексті мовленнєва маніпуляція розглядається як багатоаспектне явище, що потребує цілісного теоретичного осмислення.

У науковому просторі сформувалося коло дослідників, які заклали основи сучасного аналізу маніпуляції. До них належать: Л. М. Сорокіна, В. Л. Іващенко, М. О. Зайцева, А. А. Калита, Г. Труба, П. Гречка, С. Д. Абрамович, М. Ю. Чікарькова та ін. Їхні праці акцентують увагу на взаємозв’язку між когнітивними процесами, мовними засобами та прагматичними аспектами комунікації.

Перш ніж перейти до поняття мовленнєвої маніпуляції, необхідно визначити її вихідну одиницю – мовленнєву комунікацію. За визначенням С. Д. Абрамовича та М. Ю. Чікарькової., мовленнєва комунікація – це словесний обмін інформацією у процесі спілкування, доповнений невербальними засобами (міміка, жести тощо) [Абрамович, Чікарькова 2013, с. 16]. Така комунікація охоплює не лише змістовний аспект повідомлення, але й прагматичний – вплив на адресата, що і є підґрунтям для виникнення маніпулятивних стратегій.

Як зазначає Н. Г. Сіденко маніпулятивність у масовій комунікації реалізується через технології мовленнєвої маніпуляції, які становлять собою систему використання сукупності інструментів її імплементації [Сіденко

2025, с. 5]. Отже, маніпуляція в медійному або політичному дискурсі не є спонтанним актом, а структурованим когнітивно-комунікативним явищем, у якому кожен елемент – від інтонації до концептуальної рамки – спрямований на досягнення заданого впливу.

Н. Г. Сіденко розглядає мовленнєву стратегію як когнітивний план спілкування, який базується на соціальних і особистісних моделях сприйняття. Такий підхід дозволяє трактувати мовну маніпуляцію не як окрему мовленнєву дію, а як цілісну програму впливу, що охоплює і зміст, іформу, і прагматичні установки. Стратегія, у цьому розумінні, є глобальним наміром комунікатора, спрямованим на досягнення немовленнєвої цілі (влада, підтримка, переконання тощо), що реалізується через мовлення [Сіденко 2025, с. 5].

У межах стратегії, як підкреслює дослідниця, важливою є концепція фрейму – стереотипної структури для представлення ситуації. Фрейм забезпечує розуміння і передбачуваність комунікації, формує очікування адресата, а відтак стає дієвим механізмом маніпуляції. Верхній рівень фрейму – це фіксована рамка ситуації, натомість термінальні елементи можуть змінюватися відповідно до намірів мовця, що дає змогу гнучко підлаштовувати повідомлення до цілей впливу [Сіденко 2025, с. 5].

Саме вплив, реалізований у прихованій формі, становить сутність маніпуляції. На думку М. О. Зайцевої, маніпуляція – це вид психологічного впливу, майстерне виконання якого веде до прихованого порушення в іншої людини намірів, що не збігаються з її актуальними бажаннями [Зайцева 2019, с. 102]. Така інтерпретація підкреслює не лише скритність впливу, але й маніпулювання внутрішніми мотивами адресата.

У політичному контексті, як зазначає О. В. Маріна, мова йде про колективну маніпуляцію – програмування поведінки широкої аудиторії через духовний вплив [Маріна 2014, с. 117].

Із психологічної точки зору О. С. Уразовська трактує маніпуляцію як приховане управління поведінкою людини з метою впровадження у її

свідомість чужих установок та бажань [Уразовська 2023, с. 105]. Незважаючи на відмінності у трактуванні, всі визначення мають спільну рису – прихованість впливу.

У філологічному аспекті, як підкреслюють Г. Труба та П. Гречка, мовленнєва маніпуляція – це прихований примус, програмування думок, намірів, почуттів і так далі [Труба, Гречка 2020, с. 94]. Подібний підхід зустрічається в роботах А. А. Калити, яка у своїй монографії визначає маніпулятивний вплив як комунікативний вплив на особистість чи групу осіб, що призводить до частково чи повністю неконтрольованого її свідомістю виникнення певних емоційних станів, почуттів, відношень до чогось або дій, які не є наслідком засвоєних норм поведінки [Калита 2024, с. 16].

Вагомий внесок у розробку поняття маніпуляції з дискурсивного погляду зробив П. Шародо (Patrick Charaudeau), дослідник політичного та медійного дискурсу з Університету Париж-13. У праці *Le discours de manipulation entre persuasion et influence sociale* він наполягає на необхідності відмежувати маніпуляцію як дискурсивне явище від загальних етичних і буденних уявлень про неї як завжди негативну та аморальну [Charaudeau 2020, p. 1].

На думку вченого, маніпуляція – це не випадкова дія, а специфічна стратегія мовленнєвої поведінки, що виникає тоді, коли комунікатор не має владних повноважень здійснити прямий примус, але прагне вплинути на іншу сторону через мову. У цьому сенсі, маніпуляція виявляється як форма "*faire faire*" змусити зробити, або точніше "*faire croire*" змусити повірити, що певна дія, оцінка чи ставлення є добровільними, хоча насправді вони зумовлені структурованим мовленнєвим впливом [Charaudeau 2020, p. 1].Таким чином, за П. Шародо, маніпуляція – це завжди частина стратегічної мовленнєвої дії, яка реалізується в межах соціального контракту, що не завжди є відкритим.

Важливим є також розуміння маніпуляції як структурованого мовленнєвого процесу. Л. М. Сорокіна підкреслює, що маніпулятивна

функція передбачає захоплення змістового простору комунікації для нав'язування певної комунікативної стратегії та бачення реальності. За її словами, специфіка мовленнєвої маніпуляції полягає не лише в наборі прийомів, а у складності побудови стратегічної структури, яка може варіюватися залежно від ситуації [Сорокіна 2015, с. 189].

Таким чином, мовленнєва маніпуляція вивчається у філології як комплексне явище, що включає:

- мовні засоби впливу (лексика, синтаксис, стилістика);
- прагматичну організацію мовлення (інтенції, контекст, ролі комунікантів);
- когнітивні моделі і концепти, що формуються в свідомості адресата.

В табл. 1.1 узагальнено підходи до поняття «мовленнєва маніпуляція.

Таблиця 1.1

Узагальнені наукові підходи до тлумачення поняття «мовленнєва маніпуляція»

Автор	Підхід	Ключова ідея
Л. М. Сорокіна	*комунікативно-прагматичний*	стратегічне захоплення смислового простору мовлення
А. А. Калита	*психолінгвістичний*	неконтрольований вплив на емоції та поведінку через текст і підтекст
В. Л. Іващенко	*функціонально-прагматичний*	вплив задля задоволення інтересів адресанта через потреби адресата
М. О. Зайцева	*психологічно-комунікативний*	приховане порушення внутрішніх намірів адресата
Г. Труба, П. Гречка	*інтенціонально-комунікативний*	програмування думок і почуттів через прихований примус
С. Д. Абрамович, М. Ю. Чікарькова	*лінгвістично-комунікативний*	вербальний і невербальний вплив у процесі мовленнєвої взаємодії
О. А. Бацевич	*соціокомунікативний, дискурсивний*	мовна маніпуляція як масовий комунікативний вплив у публічному дискурсі
О. В. Маріна	*політико-комунікативний*	програмування поведінки аудиторії через духовний вплив у політичному дискурсі
О. С. Уразовська	*психосоціальний*	приховане впровадження у психіку цілей, бажань і установок маніпулятора

Отже, в даній роботі під мовленнєвою маніпуляцією розуміємо системне, цілеспрямоване і приховане використання мовних засобів (лексичних, синтаксичних, стилістичних, прагматичних, дискурсивних тощо) з метою впливу на свідомість, емоції та поведінку адресата без його усвідомлення цього впливу.

У вузькому значенні – це інструмент впливу, реалізований через мовні та паралінгвістичні структури в межах конкретного комунікативного акту.

У широкому значенні – це елемент стратегічної комунікації, що виступає частиною дискурсивної взаємодії в умовах публічного, масового та політичного дискурсу, де маніпуляція є інструментом формування масової свідомості, оцінок і моделей поведінки.

1.2 Стратегічні та тактичні механізми маніпулятивного впливу

У межах дослідження мовленнєвої маніпуляції важливо чітко розмежовувати поняття стратегії та тактики, адже саме ці категорії становлять основу для аналізу механізмів впливу на реципієнта.

У «Словнику-довіднику з теорії комунікації» під редакцією Т. Попової та В. Ліпкана стратегія визначається як «мистецтво спрямування дій і вчинків інших людей за визначеним напрямом» [Попова, Ліпкан 2016, с. 360], тоді як тактика розглядається як «прийом, метод, спосіб або сукупність взаємопов’язаних елементів для реалізації обраної стратегії» [Попова, Ліпкан 2016, с. 369]. Окреме місце займає поняття комунікативної тактики, під якою розуміють «конкретні мовленнєві дії, що мають на меті досягнення впливу на певному етапі стратегічної взаємодії» [Попова, Ліпкан 2016, с. 198],

У науковому дискурсі проблема класифікації маніпулятивних стратегій і тактик залишається відкритою. Як слушно зазначають Г. М. Труба та С. А. Гречка, «кількість прийомів мовної маніпуляції достеменно назвати неможливо, оскільки постійно виникають нові, а різні вчені виділяють різні класифікації» [Труба, Гречка 2020, с. 392], Крім того, дослідники звертають увагу на те, що в різних класифікаціях часто фігурують схожі за суттю

прийоми, які, однак, мають різні назви й реалізуються у відмінних прагматичних умовах.

П. Шародо пропонує аналітичну модель, де вплив здійснюється через два когнітивні механізми [Charaudeau 2020, p. 3]:

- наративний, у якому комунікатор подає ситуацію у вигляді історії з чіткою проблемою та рішенням (як у казці або пропагандистському дискурсі);
- аргументативний, який підкріплює цей наратив логічними або напівлогічними доказами, змушуючи аудиторію визнати запропоновану версію єдино можливою.

Наприклад, у класичній рекламній схемі маніпуляції, спершу створюється відчуття нестачі: *«ви маєте проблему»*, потім подається бажаний об'єкт: *«ви не можете не хотіти це змінити»*, далі пропонується засіб: *«саме цей крем вирішує вашу проблему»*, і потім *«жоден інший засіб не спрацює»*. Така когнітивна структура активно використовується як у рекламі, так і в політичному дискурсі [Charaudeau 2020, p. 3].

Особливе значення в концепції П. Шародо має поняття контракту комунікації (*contrat de communication*) набору соціальних та прагматичних умов, у яких відбувається мовленнєва взаємодія. Якщо контракт чіткий і прозорий (як у рекламі), то вплив не вважається маніпуляцією. Якщо ж справжні наміри замасковані, а вплив відбувається поза межами очікуваного сценарію маємо справу з дискурсивною маніпуляцією [Charaudeau 2020, p. 3].

У політичному дискурсі П. Шародо виділяє три ключові стратегії впливу [Charaudeau 2020, p. 4]:

- легітимація мовця (ethos): створення образу авторитетного, щирого, гідного довіри;
- створення емоційного контакту (pathos): апеляція до страху, гніву, гордості тощо;

- захоплення уваги адресата через драматизацію, повтори, спрощення, риторичні фігури.

Приклад: політик каже *«Мене підтримують прості люди, тому я знаю, що вам болить»* і цим одночасно легітимує свою позицію (ethos), апелює до близькості (pathos) та формує комунікативний контракт «народного мовця».

Значну роль у вивченні мовленнєвої маніпуляції відіграє типологізація комунікативної взаємодії, що, за С. Д. Абрамович і М. Ю. Чікарьковою, поділяється на три форми за кількістю учасників комунікативного акту [Абрамович, Чікарьова 2013, с. 15].

Такий поділ допомагає встановити, в яких саме умовах маніпуляція є найефективнішою (особиста бесіда, публічний виступ, масова комунікація тощо).

У цьому контексті важливою є модель, запропонована А. А. Калитою, яка представила «Матрицю смислових елементів поняття «маніпуляція» у філологічному та психологічному аспектах» [Калита 2024, с. 18–19]. Табл. 1.2 демонструє міждисциплінарний підхід до вивчення феномена маніпуляції, поєднуючи лінгвістичні, комунікативні та психологічні параметри впливу.

Таблиця 1.2

Адаптована матриця смислових елементів поняття «маніпуляція» у філологічному й психологічному аспекті

№	Ціль впливу	Засіб реалізації	Характер дії	Рівень свідомості	Об'єкт маніпуляції
1	Нав’язування	Приховане насилля	Примус до дії	Несвідоме	Індивід
2	Засвоєння моделей поведінки	Вплив на внутрішній світ	Емоційне спонукання	Частково свідоме	
3	Отримання вигоди	Виправданий мотив	Зовнішній тиск	Несвідоме	Маси
4	Формування потрібної реакції	Використання слабкостей	Психологічний тиск		Індивід
5	Структурування свідомості	Стереотипи, фрейми, кліше	Формування сприйняття	Підсвідоме	Маси, група
6	Контроль або підпорядкування	Викривлення реальності	Підміна змісту	Несвідоме	Індивід, маси
7	Стимул до дії	Через ЗМІ, текст, гасло	Спонукання	Частково свідоме	Індивід

8	Викликання бажаних емоцій	Мова, жести, інтонація	Непрямий вплив	Підсвідоме	

Її структура охоплює чотири ключові блоки:

1. Цільовий (що показує, заради чого здійснюється маніпуляція),
2. Технологічний (засоби, технології, механізми впливу),
3. Духовний (оцінка впливу на внутрішній світ особистості),
4. Об’єктний (характеристика об’єкта впливу).

Особливу увагу автор приділяє тому, що маніпуляція здебільшого здійснюється в умовах невизначеності та підсвідомого сприйняття, тобто на рівні когнітивної вразливості адресата.

Як зазначає А. А. Калита, такий вплив спрямований на викликання емоційних станів, що не є наслідком свідомого вибору, а навпаки – спираються на експлуатацію внутрішніх слабкостей та очікувань [Калита 2024, с. 20].

Варто наголосити, що згідно з таблицею, об’єктом маніпуляції може бути як індивід, так і маси, групи. У такий спосіб демонструється гнучкість впливу: мовленнєва маніпуляція може бути персонально спрямованою або масовою, що надзвичайно важливо в контексті політичного дискурсу.

Також, як видно з матриці, технологічний компонент охоплює як текстологічні, так і психотехнічні методи, а духовний – вказує на вплив на внутрішню реальність, світогляд, систему цінностей.

Таким чином, мовленнєва маніпуляція не лише механізм впливу, а система багатоаспектної взаємодії, що пронизує не лише текст, а й глибинні шари сприйняття.

У межах філологічного аналізу мовленнєвої маніпуляції доцільно враховувати не лише мовні засоби впливу, але й рівні та типи комунікативної взаємодії, в яких реалізуються маніпулятивні стратегії. Важливу типологію подає О. А. Бацевич, розмежовуючи три рівні комунікації: мікро-, міді- та макрокомунікацію, а також три основні види комунікації – міжособистісну, групову та масову (табл. 1.3.) [Бацевич 2004, с. 36].

Таблиця 1.3.

Співвідношення видів та рівнів комунікації

(Адаптована таблиця за [Бацевич, с.36])

Мікрокомунікація	Мідікомунікація	Макрокомунікація	Рівні комунікації
І ↔ І	–	–	**міжособистісна**
І ↔ Г	Г ↔ Г	–	**групова**
І ↔ М / Г ↔ М	М ↔ М	М ↔ М	**масова**

Примітки: І – індивід, Г – група, М – маса; У – умовивід, Н – навіювання (за символами на схемах).

Відповідно до цієї моделі:

- Міжособистісна комунікація відбувається лише на мікрорівні (І ↔ І) – це безпосередній обмін інформацією між двома індивідами.
- Групова комунікація охоплює мікро- та мідірівні, де учасниками є або індивід і група (І ↔ Г), або дві групи (Г ↔ Г).
- Масова комунікація, яка має найбільший потенціал для маніпулятивного впливу, реалізується на всіх рівнях, але особливо – на макрорівні, де учасниками комунікації виступають великі соціальні групи або маси (М ↔ М).

Ця класифікація дозволяє зробити висновок, що мовленнєва маніпуляція у політичному дискурсі найчастіше реалізується на макрокомунікативному рівні, де індивід або група комунікаторів впливає на масу (через ЗМІ, промови, гасла тощо). Саме масовий тип взаємодії створює сприятливі умови для непомітного контролю над свідомістю, використання стереотипів і фреймів, навіювання, інформаційного перекручення – ключових прийомів маніпуляції.

Також, важливе значення емоційного забарвлення та викривлення фактів, як одних із ключових механізмів маніпулятивного впливу в комунікації, особливо в межах мас-медійного дискурсу.

Д. В. Позняков зазначає, що емоційне забарвлення є одним із найефективніших інструментів мовленнєвої маніпуляції, який широко використовується в сучасному медіадискурсі для впливу на емоції та

поведінку аудиторії [Позняков 2024, с. 67]. Основна мета викликати сильні афективні реакції за допомогою мовних засобів і візуального супроводу, спрямованих на формування потрібної оцінки або рішення.

На думку В. Л. Іващенка, маніпулятивна стратегія має дві прагматичні цілі: з одного боку – задоволення потреб адресанта як суб'єкта впливу, з другого – використання потреб адресата, що зумовлює вибудовування специфічної мовленнєвої поведінки маніпулятора [Іващенко 2021, с. 96]. Така структура співвідношення цілей дозволяє досягти максимальної ефективності маніпуляції.

Сорокіна Л. виділяє два аспекти стратегічної дії маніпулятора:

- когнітивний – пов'язаний із плануванням мовленнєвої дії відповідно до наявних знань, пресупозицій і установок;
- мовленнєвий – охоплює процеси добору і комбінування мовних засобів під час створення маніпулятивного тексту [Сорокіна 2015, с. 188].

У цьому контексті доречним є підхід Д .В. Познякова, який виокремлює кілька ключових базових механізмів реалізації маніпулятивного впливу на суспільну свідомість:

- Конотативне навантаження лексем: використання слів із позитивною або негативною емоційною конотацією (наприклад, «рятувальник» замість «військовий», «нашестя» замість «прибуття»);
- Метафоризація: перенесення емоційного значення з одного об'єкта на інший («війна - це буря»);
- Мультимодальні засоби: залучення зображень, музики, звукових ефектів для підсилення впливу.

Прикладами таких технік у масмедіа є заголовки на кшталт «Жахливе нашестя хвороби» або рекламні гасла типу «Захистіть свою родину», що прямо апелюють до почуттів страху або турботи.

Другим важливим механізмом Д. В. Позняков називає викривлення фактів, яке реалізується через:

- вибіркову подачу інформації (ігнорування альтернативної точки зору);
- перекручування (цитати поза контекстом, візуальна підміна);
- фальсифікацію (вигадані дані, фейкові джерела).

На думку Д. В. Познякова., саме поєднання емоційного забарвлення з викривленням фактів пригнічує раціональну оцінку ситуації, активізуючи емоційне реагування аудиторії, що і є основним завданням масових маніпулятивних стратегій [Позняков 2024].

У контексті дослідження стратегічних механізмів мовленнєвої маніпуляції варто звернутися до класифікації, запропонованої О. В. Рудою, яка розглядає сукупність найтиповіших тактик інформаційного впливу, що функціонують у політичному та медійному дискурсі. Дослідниця акцентує на багаторівневій реалізації маніпулятивного впливу: від повторюваних риторичних шаблонів до глибокої деформації змісту повідомлень. Так, першою з ефективних тактик вона визначає інтенсифікацію інформування навмисне повторення ключових повідомлень, що призводить до психологічного закріплення нав’язуваної інтерпретації [Руда 2012, с. 170]. Другою є фрагментарне подання інформації, за якого повідомлення транслює лише часткову картину подій, позбавлену контексту. Третім важливим засобом є зміщення балансу думок: надання переваги одній позиції в межах публікації, що нівелює дискусійність.

Крім того, в межах цієї класифікації важливими вважаються фабрикація (створення неправдивої або перекрученої інформації), монтаж цитат (використання висловлювань без урахування первинного контексту), інтерпретація замість факту (наведення особистої або редакційної оцінки під виглядом об’єктивного повідомлення) та дозоване правдоподіб’я подання напівправди, що формує ілюзію достовірності. Окрему категорію становить таблоїдизація повідомлень, яка реалізується через акцент на сенсаційності, скандальності, емоційності, що сприяє девальвації аналітичного дискурсу. Також дослідниця виокремлює використання псевдостатистики (цифр без

пояснення методології або джерела) та хаотизацію інформаційного простору, за якої зміст навмисне розпорошується, втрачаючи структурність і логічну завершеність [Руда 2012, с. 172-175]. Усі зазначені тактики становлять узгоджену систему впливу, що спрямована на формування спрощеної, емоційно забарвленої та зручної для маніпулятора картини світу.

У межах аналізу мовленнєвої маніпуляції важливо враховувати не лише змістовий, а й формально-прагматичний рівень реалізації впливу. Одним із дієвих інструментів цього рівня є оцінні реактивні висловлення (ОРВ). Як зазначає Т. В. Бобошко, у комунікативно-прагматичному аспекті ОРВ є мовленнєвими актами, які [Бобошка 2014, с. 30]:

1. забезпечують перлокутивний ефект ініціювальної репліки;
2. виражають інтенцію мовця;
3. формують взаємну зміну комунікативних ролей між учасниками дискурсу.

У структурі ОРВ маніпулятивна інтенція реалізується через оцінне ставлення до події або суб’єкта, що активує передбачувану реакцію адресата. Серед основних фонологічних засобів реалізації ОРВ в дослідженні Т. В. Бобошко домінують [Бобошка 2014, с. 30]:

- Інтонація (60%);
- Мовленнєва паузація (22%);
- Логічний та емфатичний наголос (15%).

Ці засоби мають потужний прагматичний потенціал і у письмовому мовленні часто передаються через графічне оформлення: курсив, підкреслення, великі літери, знаки оклику, тире, три крапки, повторення літер. Така візуалізація виконує функцію акцентування уваги та емоційного впливу, що посилює ефективність маніпулятивного впливу.

Крім того, Т. В. Бобошко пропонує алгоритмічну модель реалізації маніпуляції, що складається з таких послідовних ланок [Бобошка 2014, с. 30]:

1. Кінцевий результат маніпуляції;
2. Об’єкт впливу;

3. Конкретний результат;

4. Шлях досягнення цілі.

Відповідно до цієї моделі, найпоширенішими тактиками реалізації стратегічного впливу є:

- апеляція до емоцій і почуттів;
- уникнення прямої відповіді;
- нав’язування певної точки зору або колективної думки.

Такі тактики дозволяють мовцеві контролювати хід дискурсу, зберігаючи ілюзію щирості й відкритості, що є характерним для політичного мовлення. Отже, підхід Т. В. Бобошко дає змогу розглядати мовленнєву маніпуляцію як багаторівневий феномен, що функціонує одночасно на семантичному, прагматичному та фонологічному рівнях, і є невід’ємним інструментом стратегічної комунікації.

У науковій літературі, присвяченій стратегіям комунікативного впливу, виділяють три провідні моделі взаємодії: імперативну, маніпулятивну та розвиваючу. Усі вони мають безпосередній стосунок до реалізації стратегій у мовленнєвому акті та можуть знаходити своє відображення у політичному дискурсі [Петрик, Присяжнюк 2011]:

Імперативна стратегія передбачає прямий примус або тиск, за якого адресат постає як об’єкт управління. Така модель часто використовується в кризових, надзвичайних або ієрархічних умовах і не передбачає глибокого переконання адресата, апелюючи радше до його підпорядкованості, ніж до переконань.

Маніпулятивна стратегія, на відміну від імперативної, є опосередкованою. Вона реалізується через підсвідоме стимулювання, де мовні засоби «обходять» свідомий контроль адресата, впливаючи на його емоційно-когнітивну сферу. Тут мовлення виступає основним інструментом маніпуляції: від добору слів до інтонаційної модифікації повідомлення.

Розвиваюча стратегія базується на діалозі, відкритості та взаємодії. Вона передбачає активне залучення адресата, спільне вироблення смислів і

вищу форму комунікативної культури. У політичному дискурсі така стратегія трапляється рідко, однак може бути частиною позитивного іміджевого впливу.

За спостереженнями багатьох лінгвістів (Г. М. Труба, С. А. Гречка, Т. В. Бобошко, В. Є. Чернявська),можна визначити, що мовленнєві стратегії маніпуляції в політичному дискурсі поділяються на такі основні типи (рис. 1.1.):

Рисунок 1.1.
Типи мовленнєвих стратегій маніпуляції в політичному дискурсі

Інформаційно-селективна

Вибіркова подача фактів	Замовчування певних деталей події

Евфемізаційна

Пом'якшення враження від дії або явища	«Скоригувати тариф» замість «підвищити»

Стратегія позитивного іміджу

Створення образу компетентності, турботи	Активне вживання займенників «ми», «разом»

Делегітимізаційна

Зниження довіри до опонента	Використання слів з негативною конотацією

Апеляція до емоцій

Вплив через страх, гнів, гордість	Риторичні запитання, вигуки, заклики

Мовчання / уникнення

Ухилення від прямої відповіді	Порожні конструкції, багатозначні натяки

Існує дві основні моделі реалізації впливу [Тема 5]:

1. Відкрите управління – спроба прямого примусу або нав'язування дії.

2. Приховане управління – реалізується через замасковану форму впливу, зазвичай у вигляді мовленнєвої маніпуляції, що дозволяє уникнути опору з боку адресата.

У політичному мовленні перевага надається саме другому типу через його ефективність у конструюванні соціальних установок. Це пояснює домінування маніпулятивних стратегій у сучасному мас-медійному просторі.

Д. В. Іващенко виділяє 12 чітких індикаторів прихованої маніпуляції, які найчастіше використовуються у політичному дискурсі та ЗМІ. І їхнє знання - це не просто теорія, а зброя проти інформаційного контролю [Іващенко 2021, с. 99].

1. Незрозуміла лексика – замість прямого змісту використовується «туман»: терміни, жаргон, офіціоз, аби збити з пантелику.

2. Емоційна подача – тиск через страх, співчуття або гнів замість логіки.

3. Терміновість і сенсаційність, щоб читач не мав часу подумати, лише реагував.

4. Повторення –те саме знову і знову, поки не стане «істинним» (ефект «100 разів повторена брехня»).

5. Подрібнення – виривання дрібних деталей без загального контексту.

6. Виривання з контексту – інформація «обрізається» так, щоб змінити її сенс.

7. Усунення альтернатив – тільки одна «правильна» точка зору, всі інші нібито «вороги».

8. Тоталітарність рішень – без вибору: «Альтернативи немає!».

9. Змішування фактів і думок – межа між інформацією та оцінкою зникає.

10. Покликання на фальшивий авторитет, наприклад, цитата співака про політику.

11. Стереотипізація – заклик до шаблонного мислення, «усі такі», «всі вони хочуть…».

12. Некогерентність – суперечливі меседжі, які створюють інформаційний хаос і пригнічують здатність критично мислити.

Таким чином, мовленнєва маніпуляція у політичному дискурсі є багаторівневим, структуровано організованим впливом, що поєднує стратегічні цілі з конкретними тактичними прийомами. На стратегічному рівні маніпулятор формує загальну комунікативну модель, спрямовану на трансформацію уявлень, переконань або поведінки реципієнта, використовуючи узагальнені механізми впливу: замовчування, фрагментарність подачі, емоційне навантаження, семантичне зміщення тощо. Тактичний рівень реалізується через конкретні мовні інструменти: лексичні (евфемізми, дісфемізми, конотації), синтаксичні (безособові конструкції, риторичні питання), фонетичні та графічні засоби, інтонаційні маркери, а також через мультимодальні елементи (зображення, звук, відео), що підсилюють маніпулятивну настанову. Усі ці засоби слугують досягненню головної мети: прихованого контролю над смислом і реакцією аудиторії.

Сучасні дослідники, зокрема Г. М. Труба, С. А. Гречка, Т. В. Бобошко, Д. В. Позняков, В. Л. Іващенко, О. В. Руда, виокремлюють як класичні прийоми (повторення, фрагментація, апеляція до емоцій), так і новітні гібридні механізми, що ґрунтуються на когнітивному програмуванні мислення через метафору, стереотипізацію, інтерпретаційну підміну фактів. У результаті формується штучно сконструйована картина реальності, де об'єктивність поступається місцем нав'язуваній позиції. Відтак, мовленнєва маніпуляція не є випадковим чи фрагментарним явищем – це системна стратегія, що потребує чіткого розпізнавання і лінгвістичного аналізу.

1.3 Політичний дискурс як середовище реалізації маніпулятивних стратегій

У сучасному суспільстві політичний дискурс виступає не лише засобом інформування, а й потужним інструментом впливу на громадську свідомість. Особливої актуальності набуває його аналіз у контексті вивчення мовленнєвих маніпуляцій, адже саме в політичному спілкуванні найчастіше реалізуються стратегічно сплановані моделі впливу на реципієнта.

На думку О. О. Нагорної, у період миттєвого поширення інформації політична комунікація активно експлуатує маніпулятивні практики, які пронизують як зміст, так і форму мовлення. Дослідниця наголошує, що сучасні політичні діячі у своїх промовах систематично вдаються до використання емоційно забарвленої лексики, евфемізмів, стереотипних уявлень, лексико-стилістичних прийомів, з метою впливу на масову свідомість, модифікації її оцінок, орієнтацій і поведінкових моделей [Нагорна 2023, с. 64-65]. У такий спосіб політичний дискурс функціонує як простір непрямого примусу, в якому мовні конструкції маскують справжні наміри мовця, натомість підмінюючи їх «соціально прийнятними» або вигідними поясненнями.

О. Ю. Герасименко розглядає політичний дискурс як специфічну форму дискурсивної практики, в основі якої лежить прагнення до переконання, впливу й нав’язування певного бачення реальності. Згідно з її дослідженням, ключовою рисою політичного дискурсу є саме маніпулятивність, що полягає у зміні або корекції світоглядної картини реципієнта шляхом добору вербальних засобів з високим прагматичним потенціалом. Політики, як учасники дискурсу, усвідомлено використовують комунікативні стратегії і тактики, що дозволяють впливати на установки аудиторії, регулювати емоційний стан і керувати процесом інтерпретації інформації з боку слухача або читача. Такі стратегії зазвичай містять імітацію відкритості, використання соціально близької лексики, а також формування уявної опозиції «свій - чужий», що активізує психологічний механізм групової ідентичності [Герасименко 2023, с. 84]

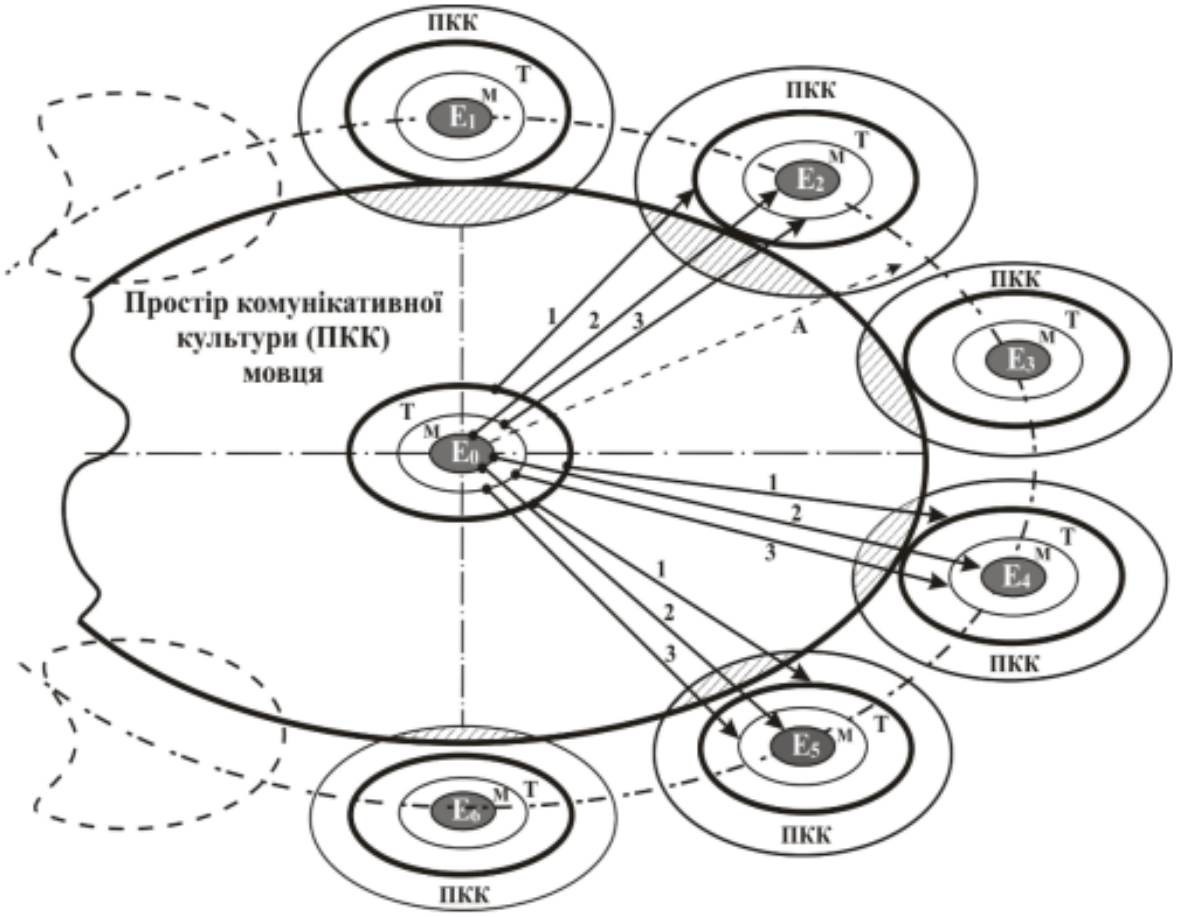
У такому контексті політичний дискурс можна розглядати як маніпулятивно орієнтовану комунікативну систему, що не просто передає інформацію, а конструює реальність відповідно до політичного запиту. Мовні засоби в межах цього типу дискурсу підпорядковуються глобальній стратегічній меті – досягненню електоральної підтримки, формуванню позитивного іміджу, делегітимізації опонентів або нав’язуванню ідеологічних

настанов. Це визначає політичний дискурс як найбільш чутливе й насичене середовище для реалізації маніпулятивних мовних стратегій, що вимагає особливої уваги з боку філологічної науки та критичного дискурс-аналізу.

У монографії А. А. Калити запропоновано оригінальну метафоричну модель, що візуалізує складність когнітивної взаємодії у процесі публічної комунікації між мовцем та представниками аудиторії. Ця модель, реалізована у вигляді системної планетарної схеми, дає змогу глибше осмислити природу енергетичного, інформаційного й прагматичного впливу, який відбувається під час публічного мовлення [Калита 2024, с. 162].

Рисунок 1.2.

Системна планетарна модель механізму маніпулятивного впливу публічного мовлення на аудиторію (за Калита А.А.,с.162)

Центральне місце в моделі займає мовець (E_0), духовна сфера якого розглядається як джерело «енергії впливу» і структурно поділяється на три взаємопов'язані компоненти: екзистенціальну (E_0), ментальну (М) і трансцендентну (Т). Саме в цих трьох сферах – особистісного буття, мислення та метафізичного усвідомлення – зароджуються і розгортаються когнітивні процеси мислемовлення та мисліедії, що втілюються в комунікативному акті.

Кожен учасник аудиторії (E_1, E_2, E_3 … E□) зображений як окрема планетарна одиниця, на яку спрямовується вплив мовця. Від E_0 до кожного з представників слухацького середовища пролягають три умовні вектори:

1. інформаційно-прагматичний сигнал,
2. семантична ідея,
3. емоційно-ціннісний імпульс.

Ці канали забезпечують маніпулятивний вплив через мовні та позамовні засоби, активуючи відповідні когнітивні реакції в аудиторії. Така багаторівнева система комунікації апелює не лише до раціонального сприйняття (ментальна сфера), а й до емоційного (екзистенціальна) та символічно-ціннісного (трансцендентна) рівнів.

Ключова мета цієї моделі показати, що маніпулятивна дія у публічному дискурсі є не прямолінійною, а опосередкованою багатьма чинниками, серед яких значну роль відіграє комунікативна культура мовця (ПКК), яка визначає ефективність впливу на слухача. Змістова, емоційна та концептуальна напруга, створена у центрі системи, виводиться за її межі через послідовну трансляцію сигналів, що, взаємодіючи з індивідуальними просторами реципієнтів, модифікують їхні когнітивні структури відповідно до заданих маніпулятивних стратегій.

Вагоме значення в осмисленні специфіки політичної комунікації у контексті мовленнєвої маніпуляції має позиція Н. Деренчук, яка акцентує, що політичну комунікацію вирізняє низка характерних ознак, серед яких особливе місце посідає цілеспрямований маніпулятивний вплив на суспільну

свідомість з метою формування поведінки реципієнта [Деренчук 2016, с. 357]. У межах українського політичного дискурсу дослідниця виокремлює низку типових комунікативних тактик, за допомогою яких реалізується стратегія маніпулятивного впливу.

1. Орієнтація на національну самоідентифікацію. Політичні діячі активно використовують патріотичну риторику, звертаються до національних символів, історичних кодів, елементів колективної пам'яті, з метою мобілізації емоційної підтримки з боку громадян [Деренчук 2016, с. 358]. Ця тактика виконує ідентифікаційну функцію, створюючи у реципієнта відчуття належності до спільноти.

2. Апелювання до страху – ще один маніпулятивний засіб, що ґрунтується на мобілізації базових емоцій. Політики звертаються до колективного досвіду травм, загроз або нестабільності з метою стимулювання підтримки або уникнення опору [Деренчук 2016, с. 358].

3. Оперування фактами у формі вибіркової подачі статистичних або біографічних даних використовується за для створення уявного образу компетентності або моральної переваги [Деренчук 2016, с. 359].

4. Використання логічних помилок, зокрема необґрунтована екстраполяція,що дозволяє мовцю формулюват хибні висновки на основі фрагментарної або недостатньо репрезентативної інформації, спрощуючи складні політичні проблеми [Деренчук 2016, с. 359].

5. Навмисне ухилення – це тактика, яка передбачає уникнення критичного аналізу діяльності власної політичної сили шляхом підкреслення виключно недоліків опонентів [Деренчук 2016, с. 360]. Такий однобічний дискурс сприяє формуванню викривленої картини політичної дійсності.

6. Звернення до емоцій адресата реалізується через інтонаційні та просодичні засоби (варіювання сили голосу, жестикуляція, риторичні запитання), що сприяє формуванню довіри до мовця, а також підсилює переконливість висловлювання [Деренчук 2016, с. 360].

7. Інклюзивність – звернення до окремих соціальних, професійних, регіональних чи релігійних груп із використанням притаманних їм наративів та стереотипів [Деренчук 2016, с. 361]. Такий підхід дозволяє вибудовувати маніпулятивні посили, спрямовані на емоційно забарвлену солідаризацію.

8. Дискурсивна когерентність – структурно-стилістична тактика, що забезпечує цілісність і логічність тексту, підсилює його персуазивний потенціал. Політичні виступи зазвичай мають чітку структуру, послідовно реалізовані причинно-наслідкові зв'язки, тематичну злагодженість і вживання термінології з різних галузей (економіки, права, соціології), що створює ефект експертності [Деренчук 2016, с. 361].

Таким чином, аналіз політичного дискурсу в українському контексті демонструє, що маніпулятивна стратегія формується як багатокомпонентна система, де вербальні, інтонаційні, емоційні, когнітивні та соціокультурні елементи функціонують у взаємозв'язку. Ефективність такої стратегії зумовлена здатністю політичного мовця адаптувати зміст і форму повідомлення до ціннісно-смислової структури реципієнта, використовуючи відповідні тактики, що викликають довіру, емоційний відгук або когнітивну згоду.

У результаті аналізу теоретичних основ поняття «мовленнєва маніпуляція» з'ясовано, що: мовленнєва маніпуляція є цілеспрямованим, здебільшого прихованим впливом, спрямованим на зміну переконань, установок або поведінки адресата без його прямого усвідомлення цього процесу; основними ознаками мовленнєвої маніпуляції є: навмисна прагматична спрямованість, мовна завуальованість, багаторівнева структура (когнітивна, емоційна, лінгвальна); маніпулятивний вплив реалізується через когнітивні моделі сприйняття та інтерпретації дійсності; філологічний аналіз дозволяє виявити такі мовні засоби реалізації маніпуляції, як конотативно насичені лексеми, метафори, евфемізми, інтонаційно-графічні прийоми, фонологічні маркери; тактичні та стратегічні механізми впливу поділяються на відкриті та приховані, а їх ефективність значною мірою залежить від

здатності адресанта адаптувати комунікативні засоби до адресата з урахуванням його психолінгвістичних та соціокультурних особливостей; важливим інструментом маніпуляції є оцінні реактивні висловлення, які виражають комунікативну інтенцію мовця та здійснюють вплив через прагматично навантажені інтонаційні й графічні елементи.

Було обгрунтовано, що: стратегічні механізми маніпулятивного впливу полягають у формуванні глобальної комунікативної мети, натомість тактичні механізми реалізуються через конкретні мовні, синтаксичні, просодичні й невербальні засоби; до стратегій впливу належать апеляція до емоцій, створення ефекту достовірності, використання лексем із розмитим значенням, ідеологічне кодування, евфемізація, дисфемізація; ефективними тактиками виступають риторичні запитання, логічні помилки, повтор, замовчування, приховане протиставлення та підміна понять; політичний дискурс є найбільш плідним середовищем реалізації маніпулятивних стратегій, оскільки містить складну систему взаємодії між мовцем і аудиторією, а також ґрунтується на активному використанні патетичної лексики, міждисциплінарної термінології, когнітивних схем «свій–чужий»; в умовах українського політичного контексту домінують такі прийоми: апеляція до національної ідентичності, страху, соціальної приналежності, використання логічних і стилістичних маніпуляцій; політичне мовлення реалізується у просторі комунікативної культури, де кожен актор прагне впливати на когнітивно-емоційну сферу адресата, вдаючись до планетарно-системного моделювання миследій (за Калитою А. А.); політична маніпуляція сьогодні є не винятком, а нормативною рисою політичного дискурсу, що підлягає системному філологічному вивченню.

РОЗДІЛ 2
ЛІНГВІСТИЧНІ МЕХАНІЗМИ РЕАЛІЗАЦІЇ МАНІПУЛЯТИВНОГО ВПЛИВУ У ФРАНКОМОВНОМУ ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ

2.1 Методи дослідження та ідентифікації мовленнєвої маніпуляції

Дослідження мовленнєвої маніпуляції потребує комплексного підходу, оскільки явище не обмежується лексикою чи синтаксисом, а зачіпає глибші рівні комунікації – прагматичний, стилістичний, когнітивний. Відповідно, методи аналізу мають охоплювати як формально-мовні, так і функціонально-смислові характеристики тексту. У даному підрозділі розглянуто основні методи, що дозволяють виявити маніпулятивні стратегії, їх функціональне навантаження й роль у побудові впливової комунікації.

Базовим етапом є описовий метод, який передбачає вивчення мовних одиниць через спостереження, класифікацію та систематизацію без втручання в матеріалі [Богдан 2011, с. 7]. Описовий метод містить такі послідовні етапи [Кондрук 2015, с. 6]:

1) виділення одиниць аналізу – фонем, морфем, лексем, конструкцій тощо (первинна сегментація);

2) членування виділених одиниць (вторинна сегментація): поділ речення на словосполучення, словосполучення на словоформи, словоформи на морфеми, морфеми на фонеми, фонеми на диференційні ознаки;

3) класифікація й інтерпретація виділених одиниць

Саме він дозволяє виявити повторювані патерни вживання тих чи інших морфологічних або синтаксичних конструкцій, що свідчать про усталеність певної маніпулятивної форми в дискурсі. У межах цього методу доцільно також застосовувати дистрибутивний аналіз – виявлення всіх можливих контекстів уживання одиниці, що допомагає виявити її маніпулятивний потенціал [Ніколаєску 2022, с. 19]. Наприклад, аналіз дистрибуції модальних конструкцій типу *il faut*, *on doit* тощо дає змогу зрозуміти, як саме формується ефект нав’язаної необхідності.

Для глибшого розуміння семантики маніпулятивних висловлювань застосовується компонентний аналіз, який передбачає виокремлення смислових елементів (сем) у значенні слова або конструкції [Богдан 2011, с. 14]. Це дозволяє розкласти значення на частини й виявити приховану оціночність чи авторську інтенцію, що не фіксується на поверхневому рівні. У зв’язку з цим важливо також використовувати контекстуальний аналіз, який враховує не лише значення слів, але й умови, за яких вони вживаються. Саме через контекст формується більшість маніпулятивних ефектів, зокрема ефект консенсусу, відсторонення відповідальності або імпліцитного тиску [Богдан 2011, с. 20].

Особливе значення у вивченні маніпуляції має прагматичний метод, що ґрунтується на теорії мовленнєвих актів Дж. Остіна і Дж. Серля. У цьому підході висловлювання розглядається не як носій інформації, а як дія, що має на меті вплив на адресата: змусити, переконати, створити враження тощо [Оверчук 2023].

Дискурс-аналіз є інтегративним методом, що дозволяє досліджувати мовлення як форму соціальної дії. Він передбачає вивчення тексту в його зв’язку з контекстом, учасниками комунікації та соціальною ситуацією [Богдан 2011, с. 29]. Цей підхід особливо ефективний для виявлення інституційних маніпуляцій, де мова служить засобом легітимізації рішень, формування публічної думки або нормалізації певних оцінок. Дискурс-аналіз дозволяє також ідентифікувати типові сценарії впливу – риторичні конструкції, стилістичні фрейми, стратегічні мовленнєві ролі тощо.

Метод безпосередніх складників (БС) – це прийом подання словотвірної структури слова і синтаксичної структури словосполучення та речення у вигляді ієрархії складових елементів. В основу аналізу за БС покладено поступове членування висловлення на бінарні складники, яке продовжується доти, доки не залишаться неподільні елементи (кінцеві складники). Речення (коли йдеться про аналіз за БС на синтаксичному рівні) поступово згортається до «ядерної» одиниці, тобто одиниці, яка лежить в

основі його будови. У членуванні речення, як і словосполучення, дотримуються принципу: один із БС повинен бути ядром членованої конструкції, а інший периферійним елементом [Кондрук 2019, с. 10].

У випадках, коли потрібен кількісний вимір повторюваних маніпулятивних одиниць, застосовується контент-аналіз. Він дає змогу визначити частотність ключових слів, фреймів, риторичних прийомів і здійснювати порівняльний аналіз різних медіа або виступів [Оверчук 2023, с. 20]. Контент-аналіз часто поєднується з компонентним і дистрибутивним методами, особливо коли йдеться про аналіз великих корпусів політичного дискурсу.

У сучасних лінгвістичних дослідженнях методи рідко застосовуються ізольовано. Найбільш ефективним підходом до вивчення маніпулятивного дискурсу є комплексний аналіз, що поєднує описову, прагматичну, семантичну та дискурсивну методології, що дозволяє виявити як структуру впливу, так і механізми її реалізації – від вибору конкретних морфем до побудови наративу або позиціонування суб’єкта мовлення.

Методи дослідження мовленнєвої маніпуляції мають бути багатоаспектними. Формально-граматичні підходи (дистрибутивний, компонентний, контекстуальний) дозволяють виявити базові засоби маніпуляції, а прагматичні та дискурсивні розкривають їхню роль у реальній комунікації.

Зокрема, лексико-семантичний рівень охоплює аналіз значень слів, фреймів і тропів. Наприклад, метафора – це перенесення властивостей з одного поняття на інше на основі подібності (війна – це «хаос»), а евфемізм пом’якшує зміст (реформа замість урізання).

Морфологічний рівень включає формальні граматичні характеристики, як-от займенники (*ми – вони*) або модальні дієслова (*треба*, *маємо*), що створюють примус або ілюзію спільного вибору. Особливу увагу заслуговує номіналізація, коли дії подаються як абстрактні іменники (напр. «ліквідація», «відновлення»), що дозволяє уникнути відповідальності.

Синтаксичний рівень – це спосіб побудови речень і порядку слів. Прагматичний і дискурсивний рівень – це аналіз впливу, намірів, конотацій. Пресупозиція передбачає, що щось уже вважається відомим або очевидним, навіть якщо прямо не висловлюється. Імплікатура – це натяк, який розпізнається через контекст. Перформатив – це висловлювання, яке само по собі є дією: *я обіцяю*, *я заявляю*. Саме на цьому рівні розгортаються дискурсивні стратегії – створення образу «захисника», «реформатора», «народного» кандидата тощо.

Таблиця 2.1 узагальнює методологію дослідження, де кожному підпункту аналізу (2.2.1–2.2.4) відповідають окремі лінгвістичні рівні, відповідні методи і типові мовні засоби.

Таблиця 2.1.

Етапи лінгвістичного аналізу у розділі 2

№	Підпункт	Методи дослідження	Що аналізується
1	2.2.1. Лексико-семантичні засоби маніпуляції	Лексико-семантичний аналіз; Критичний дискурс-аналіз; Лінгвостилістичний аналіз;	- оцінна лексика (*ворог, союзник, хаос, стабільність*) - тропи: метафора, гіпербола, антитеза, градація, евфемізм, епітет - прагмеми (*пособник / сподвижник*) - вокативи (*друзі, земляки, французи*) - маркери опозиції «свої / чужі» - стереотипні ідеологічні словосполучення (*національні інтереси, глибинний народ*)
2	2.2.2. Морфологічні особливості маніпулятивного впливу	Морфологічний аналіз; Граматичний (формальний) аналіз; Компонентний аналіз;	- особові займенники (*ми, вони, ви*) - модальні конструкції (*треба, слід, мусимо, має бути*) - номіналізації (*реформа, ліквідація, загроза*) - пасивні конструкції (*було вирішено, не допускається*) - словотвір із політичними маркерами (*анти-, квазі-, над-*) - граматичні категорії часу, роду, числа (напр. для уникнення агенса чи створення узагальнень)
3	2.2.3. Синтаксичні структури маніпуляції	Синтаксичний аналіз; Діатезний аналіз; Когнітивно-дискурсивний підхід;	- інверсія (навмисне порушення порядку слів) - парцеляція (роздрібнені речення) - риторичні запитання

Продовження таблиці 2.1

			- анафора, синтаксичний паралелізм - безособові речення (*ухвалено рішення, порушуються права*) - синтаксичні конструкції з агентом у центрі / на периферії / за кадром - складнопідрядні конструкції з розмитою логікою
4	2.2.4. Прагматичні та дискурсивні техніки маніпуляції	Прагмалінгвістичний аналіз; Теорія мовленнєвих актів; Критичний дискурс-аналіз (як метод виявлення стратегій і впливу); Аналіз інтенцій мовця.	- пресупозиції (*навіть вони знають, що…*) - імплікатури (натяки, які не сказано прямо) - перформативи (*я обіцяю, я звертаюся, я визнаю*) - ілокутивні акти: прохання, накази, попередження, загрози - дискурсивні тактики: самопрезентація, очорнення, кооперація, делегітимація - стратегія театральності (мовлення «на публіку») - звернення до адресата-наблюдача (Sb-3), іміджеве позиціювання

Таким чином, ідентифікація маніпулятивного впливу можлива лише за умов поєднання кількох методів, що враховують як мовну форму, так і комунікативну ситуацію.

2.2 Мовні рівні реалізації маніпулятивного впливу

Для реалізації якісного лінгвопрагматичного аналізу політичного дискурсу було відібрано фрагменти з тривалих публічних дебатів між Емманюелем Макроном та Марін Ле Пен, що відбулися у рамках другого туру президентських виборів у Франції. Основним матеріалом слугує відео «*Débat Macron-Le Pen | Replay du débat d'Emmanuel Macron et Marine Le Pen, en intégrale*» (YouTube, 20 avril 2022, 2:50:11), який забезпечує суцільний політичний дискурс із чітким розмежуванням інтенцій, стилістики та риторичних прийомів.

З метою уточнення контекстуальних обставин, ідеологічного навантаження певних висловлювань, а також для верифікації типових мовленнєвих тактик, додатково проаналізовано низку ілюстративних джерел французьких ЗМІ, що відображають реакцію медіа, електорату та політикуму на риторику учасників дебатів.

2.2.1 Лексико-семантичні засоби маніпуляції. Лексико-семантичні засоби є одним із ключових інструментів реалізації мовленнєвої маніпуляції у політичному дискурсі. Ключова мета – це викликати необхідну оцінку, емоцію або поведінкову реакцію в адресата повідомлення.

Ключовими стратегіями є:

1) Фреймова індексація лексем. Поняття фрейму в сучасній когнітивній лінгвістиці розглядається як ментальна структура, що моделює стереотипні ситуації та виконує функцію обробки і структурування інформації в мовленні. За визначенням Н. В. Дячук та Т. В. Криворучко [Дячук 2024, с. 135], фрейми функціонують латентно й не усвідомлюються суб’єктом. Спроба раціонального аналізу таких структур або контроль мовленнєвої поведінки в їх межах призводить до дезорганізації сприйняття, порушення когерентності мовлення та потенційної девіантності дій. У межах когнітивного підходу фрейми розглядаються як кодові системи формалізовані схеми, що забезпечують обробку нової інформації на основі вже наявних знань. Саме вони дозволяють інтерпретувати повідомлення не з опорою на поверхневу лексичну структуру, а через понятійно-семантичне ядро, що активується у свідомості мовця.

2) Бінарна опозиція лексем. Поляризація об’єктів через антонімічні або семантично контрастивні пари («свій/чужий», «патріот/зрадник» [Руда 2012, с. 290] формує дихотомічну модель інтерпретації дійсності, яка виключає проміжні позиції. Це редукує складність сприйняття і нав’язує нормативну оцінку

3) Метафора тут функціонує як інструмент концептуального перенесення, що дозволяє репрезентувати абстрактні або складні політичні поняття через емпірично доступні домени. Згідно з когнітивною теорією метафори, така операція активує проекцію семантичних фреймів, що перебудовує систему аксіологічних орієнтирів. Визначальною рисою текстів такого підстилю є експресивність та емоційне забарвлення, які загалом не притаманні текстам наукового стилю [Бідненько 2021, с. 100].

4) Конотативно маркована лексика становить одну з базових форм латентного впливу. Слова з високим емоційним індексом, як-от героїчний, жорстокий, несправедливий, апелюють не до логіки, а до афективної сфери, викликаючи довіру або відторгнення без потреби в раціональному обґрунтуванні. Такі лексеми виконують функцію семантичної оцінки, прихованої за уявною нейтральністю висловлювання [Білоконенко 2018, с. 22].

5) Пресупозиційні конструкції (наприклад, він знову провалив реформу) інсталюють у свідомість реципієнта неочевидні або нефактологічні твердження як задану істину, так звана інференційна пресупозиція механізм, що забезпечує когнітивну економію, адже адресат не перевіряє зміст, а автоматично приймає його як обґрунтований [Дячук 2024, с. 138]. Таким чином, пресупозиція постає як інструмент ідеологічної обробки.

6) Лексеми типу більшість, усі, громадськість, експерти формують ілюзію консенсусу. Їх функція вивести окреме судження в площину загального знання, перетворивши суб'єктивну думку на позірно об'єктивний факт [Зайченко 2012, с. 74].

7) Окремо виділяються ідеологічні маркери лексеми без чіткого денотативного значення, але з високою символічною насиченістю (демократія, традиції, західні цінності, народ). Вони слугують сигналами ідентичності, що поляризують учасників дискурсу та виконують функцію семантичних тригерів, автоматично активуючи потрібну реакцію [Лазурак 2018, с.150].

Усі зазначені засоби функціонують у тісному зв'язку з прагматичними параметрами дискурсу, а їхня ефективність обумовлюється синергетичним впливом на когнітивну, емоційну та аксіологічну структури мовної свідомості.

Нами було розроблено класифікацію лексико-семантичних засобів маніпуляції у франкомовному політичному дискурсі, що дозволила виокремити ключові кластери впливу та позначити їх скороченнями для

подальшого аналізу мовного матеріалу. Така систематизація спирається на сучасні лінгвістичні підходи до вивчення семантичної, прагматичної та когнітивної структури маніпулятивного висловлювання.

Зокрема, кластеризація сформована з урахуванням напрацювань щодо фреймового аналізу (Н. В. Дячук, Т. В. Криворучко), евфемістичної та конотативної семантики у французькій мові (Н. Є. Лисенко, Ю .О Зайченко), впливу емоційно-оцінних компонентів у мовленні (Л. А. Білоконенко), ролі контексту в інтерпретації значень, а також риторичних засобів у політичному тексті (О. М. Сахань).

Рисунок 2.1.

Кластери лексико-семантичних засобів маніпуляції зі скороченнями

Кожен із виділених кластерів: евфемізми, дисфемізми, фрейминг, імперативні конструкції, пресупозиції, оцінна лексика, метафори, опозиції типу «свої – чужі», узагальнення та цитати з фокусом, показує окремий механізм лінгвістичного впливу.

Оцінна лексика (О) і фрейми «свої / чужі» (С) «*Le plus grand **atout** de la France, c'est son **peuple**.*» [Débat Macron–Le Pen, 02:10]

У фразі *atout* (О) застосовано позитивно конотовану лексему (буквально «козир», «цінність»), яка емоційно підносить Францію, а точніше її народ. Це не об'єктивна характеристика, а лексичний засіб маніпуляції, що легітимує позицію мовця. Лексема *peuple* (С) водночас створює фрейм «свої»

- «наш народ», який має право на краще. Мовлення формує фонову установку: «*Я одна з вас, я вас знаю»,* тобто мовець стає речником спільної ідентичності.

«*Un* ***peuple volontaire****, un* ***peuple solidaire****, un* ***peuple créatif»*** [Débat Macron–Le Pen, 02:10] Тут триразове повторення синтаксичної структури та епітетів з позитивною семантикою (*volontaire, solidaire, créatif*) утворює градацію (М) і водночас підсилює фрейм «свої» (С). Повторювана структура *peuple* + епітет грає на емоціях надає народу героїчних рис, утверджує його моральну вищість. При цьому замовчується реальний стан справ: позитивний образ створюється без жодного фактичного підтвердження.

«*Une période* ***si difficile****… une pandémie… la guerre sur le sol européen…* ***les peurs****…* ***les inquiétudes****…»* [Débat Macron–Le Pen, 04:11-04:44] Фрагмент насичений лексемами страху: *difficile, peurs, inquiétudes* (О), які не аналізуються, а слугують фоном. Це реконструкція кризи для демонстрації власної ролі як «лідера в хаосі». Така лексика переключає увагу на емоції, створюючи атмосферу «криза – герой», де мовець нібито вже довів свою ефективність.

«Bouclier énergétique», «dispositif de crise» [Débat Macron–Le Pen, 11:41] Тут *bouclier* («щит») – це військова метафора (М), яка інтерпретує соціально-економічну політику як військову оборону. Такі тропи зміщують сприйняття: опонент не просто робить помилку, він загрожує безпеці. Емоційний ефект метафори викликає уявлення про небезпеку, яку мовець нібито контролює.

Далі, на прикладі франкомовного політичного дискурсу (на прикладі із France Info), буде проаналізовано функціонування кожного з кластерів як окремого механізму лінгвістичного впливу:

*«****Cette réforme*** *(Е) a été* ***promise*** *(П) par le président et fait partie du* ***mandat*** *(Ф) confié par le* ***peuple français*** *(С).»* [фрагмент із *France Info*] (Ця реформа була обіцяна президентом і є частиною мандата, наданого французьким народом.)

У цьому реченні одразу закладено кілька маніпулятивних механізмів, які працюють на легітимацію дії. Саме слово *réforme* виступає як евфемізм (*réforme* (Е)): воно маскує реальний зміст змін підвищення пенсійного віку, економію, втрату прав і натомість викликає асоціацію з чимось позитивним, прогресивним. Далі йде *a été promise* пресупозиція (*promise* (П)), адже сама обіцянка подається як факт, що вже відбувся і не підлягає сумніву, хоча в реальності її зміст і деталі могли змінитися. Лексема *mandat* фрейминг (*mandat* (Ф)), що формує рамку політичної відповідальності перед виборцями: мовляв, це не особиста ініціатива, а обов'язок. І, нарешті, *le peuple français* маркер опозиції «свої – чужі» (*peuple français* (С)), адже «народ» тут зображений як єдиний суб'єкт довіри, на відміну від протестувальників, яких у такий спосіб виводять за межі «своїх».

Таким чином, маніпуляція полягає у **зсуві відповідальності**: реформа подається не як нав'язана зверху, а як «виконання волі народу».

*«Le système **n'est pas équilibré** (П), il faudrait donc **travailler plus longtemps** (І). Le **trou** (Д) anticipé atteindrait 20 milliards d'euros en 2032.»* [фрагмент із France Info] (Система не збалансована (пресупозиція), тому потрібно працювати довше (імператив). Очікувана «діра» (дисфемізм) сягне 20 мільярдів євро).

Це типовий приклад того, як через мовні засоби створюється образ кризи. Вираз *n'est pas équilibré* пресупозиція (*équilibré* (П)): система вже вважається проблемною без уточнення, за якими критеріями оцінюється баланс. Далі *il faudrait travailler plus longtemps* тут вжито імперативну модальність (*il faudrait* (І)), яка граматично м'яка, але за змістом однозначна: «треба». І саме *travailler plus longtemps* також вводиться як нейтральна дія, хоча по суті це збільшення трудового навантаження в старшому віці. Завершує фрагмент дисфемізм *le trou* (*trou* (Д)): фінансовий дефіцит названо «діркою», що викликає образ руйнування, втрат, неконтрольованості, і таким чином підсилює тривожність. Маніпуляція тут – у накручуванні відчуття катастрофи і заміні понятійного пояснення емоційним тиском.

*«Il faut bien **financer** (I) nos hôpitaux, nos lycées… et c'est la **réforme** (E) des retraites qui le permettra. **Plus de travail collectif** (O), c'est plus de **capacités** (O) à investir dans la **transition énergétique** (Ф).»* [фрагмент із France Info] (Потрібно профінансувати наші лікарні, наші ліцеї… і саме пенсійна реформа дозволить це зробити).

У цьому реченні маніпуляція грунтується на перенесенні фокусу з болісної теми на привабливі цілі. Вираз *il faut bien financer* – це класичний імператив (*il faut* (I)), що не залишає варіантів. Далі знову *réforme des retraites* як евфемізм (*réforme* (E)), який подається не як обмеження, а як засіб досягнення вищої мети. Це твердження підкріплює моральний тиск: якщо ви проти реформи - ви проти лікарень, шкіл, добробуту. У такий спосіб формується індоктринуючий фрейм, де реформа набуває символічного значення. Маніпуляція полягає у зміщенні змісту реформи в позитивну площину, підкріплену моральним і ідеологічним тиском.

«Plus de travail collectif, c'est plus de capacités à investir dans la transition énergétique» (Більше спільної праці, більше можливостей інвестувати в енергетичний перехід.) Це продовження попередньої фрази, де вже прямо закладено оціночну лексику та ідеологічне фреймування. Вираз *travail collectif* позитивна конотація (*travail collectif* (O)), що створює морально схвалюваний образ взаємодії. *Capacités* також оцінно-прагматична лексема (*capacités* (O)), яка підкреслює розвиток, потенціал. Нарешті, *transition énergétique* це фрейминг (*transition énergétique* (Ф)), пов'язаний із «зеленим майбутнім» і «свідомою політикою», який автоматично додає позитиву до всього, що з ним асоціюється.

*«Ces deux mesures **agissent** (Ф)… pour que le système soit **équilibré** (O). Il **devrait** (I) être à 63,5 ans, d'où le **souhait** (П) de l'exécutif…».*[фрагмент із France Info] (Ці дві міри вже працюють… Щоб система була збалансована, пенсійний вік має бути 63,5 роки саме цього й бажає уряд.)

Дане речення поєднує фрейминг ефективності, пресупозицію та імперативну логіку. Вираз *agissent* створює відчуття, ніби рішення вже діє й

немає дороги назад це фрейм дієвості (*agissent* (Ф)). Далі *équilibré* як оцінка (*équilibré* (О)) зі знову ж позитивним емоційним навантаженням. Модальне *il devrait être* м'який імператив (*devrait* (І)), що виглядає як припущення, але звучить як інструкція. Нарешті, *souhait de l'exécutif* це пресупозиція добрих намірів (*souhait* (П)), яка ніби знімає з уряду відповідальність за непопулярність вони просто «хочуть добра».

«La réforme est une ***garantie*** *(О) de plein emploi…* ***créera*** *(І) 240 000 emplois.»* [фрагмент із France Info] **(**Реформа це гарантія (оцінка) повної зайнятості… вона створить (імператив) 240 тис. робочих місць)

Цей фрагмент спирається на логіку обіцянки конкретного позитивного результату. Лексема *garantie* (О) типова оцінна конструкція, яка подає дію як на 100% успішну. Форма *créera* (І) прямий мовний імператив у формі майбутнього часу: ствердження подається з абсолютною впевненістю, хоча фактично є лише прогнозом. Посилання на 240 000 цифрова конкретизація, яка створює враження точності й доведеності, хоча жоден механізм створення цих робочих місць не розкривається. Маніпуляція полягає в навіюванні образу реформи як джерела вигоди, без показу ризиків.

«Il est ***nécessaire*** *(О) de* ***travailler plus longtemps*** *(І)… Nos* ***voisins européens*** *(С) s'y sont déjà résolus… L'****espérance de vie*** *(Ф) progresse.»* [фрагмент із France Info] **(**Потрібно (оцінка) працювати довше (імператив)… наші європейські сусіди (опозиція «свої») вже це зробили… тривалість життя зростає (фрейминг)).

Вираз *nécessaire* (О) створює ціннісну обов'язковість, а *travailler plus longtemps* (І) формулює дію як неминучу. Посилання на *voisins européens* (С) це ефект «референтної більшості»: якщо вони це роблять і ми маємо. Лексема *espérance de vie* (Ф) фрейминг через біологічний прогрес: зростання тривалості життя тягне за собою норму працювати довше. Але не уточнюється, скільки з цих років здорових.

Отже, наведені приклади демонструють, що лексико-семантичні засоби у франкомовному політичному дискурсі функціонують не ізольовано, а в

системі, як частина продуманої стратегії впливу, де кожна одиниця (евфемізм, дисфемізм, імператив, фрейм, пресупозиція, конотативна лексема тощо) відіграє чітко визначену роль. Усі ці засоби не просто оформлюють зміст повідомлення, а структурують уявлення реципієнта, формуючи в його свідомості готову інтерпретаційну рамку, в якій альтернативні трактування маргіналізуються або виключаються повністю.

У процесі лінгвістичного аналізу дискурсу дебатів Макрона і Ле Пен було виявлено, що найчастотніше використовуваними лексико-семантичними механізмами маніпуляції є оцінна лексика (О), фрейминг (Ф) та опозиції типу «свої - чужі» (С). Їх застосування системне: мовці не просто описують реальність, а нав’язують позитивне або негативне її сприйняття, підсилюючи свій імідж і делегітимуючи опонента. Ці засоби зумовлюють те, як глядач кодує повідомлення через готову, ідеологічно заряджену рамку.

Особливо показовим є те, що оцінна лексика (напр. *garantie*, *précaire*, *fort*, *volontaire*) та фрейми належності (напр. *peuple français*, *nos voisins européens*) використовуються в контекстах, які мають активувати емоційну або моральну реакцію, а не логічну оцінку. Тобто маніпуляція відбувається не на рівні змісту, а на рівні моделювання контексту, що підтверджується структурною насиченістю саме цих кластерів у першій третині дебатів (00:03–10:12).

2.2.2 Морфологічні особливості маніпулятивного впливу. Морфологічний рівень у мовознавстві охоплює граматичну структуру слова тобто форми, які слово набуває залежно від граматичних категорій. До таких форм належать: рід, число, відмінок (у іменниках); особа, час, спосіб, стан (у дієсловах); ступені порівняння (у прикметниках та прислівниках); модальність, аспектуальність, афіксація тощо [Гецко 2022, с.48].

Морфологія забезпечує граматичне узгодження елементів у реченні, але водночас виконує важливу дискурсивну функцію: вона впливає на те, як саме подається дія, хто є її суб’єктом або об’єктом, яка тональність висловлення, наполегливість чи невизначеність і т. д. Тому морфологічні форми можуть

використовуватися як інструменти маніпуляції, навіть тоді, коли лексика здається нейтральною.

У політичному дискурсі морфологічні засоби виконують функцію пом'якшення відповідальності, створення враження консенсусу, моделювання майбутнього як неминучого, а також розмивання суб'єкта дії. Основними маніпулятивними механізмами на морфологічному рівні є:

Рисунок 2.2

Морфологічні механізми маніпуляцій

Модальні конструкції	нав'язують необхідність або бажаність дії без прямого наказу
Умовний спосіб (conditionnel)	маскує примус як м'яку, прийнятну пропозицію
Пасивні форми	приховують суб'єкта, знімаючи відповідальність з ініціатора
Безособові конструкції	створюють враження загальноприйнятої або об'єктивної істини
Майбутній час (futur de certitude)	подає припущення як гарантовану подію у майбутньому
Особові форми з «nous» чи «on»	або включають усіх у дію, або знеособлюють відповідальність
Оціночна афіксація	формують емоційне ставлення через зміну форми слова

Нижче проаналізуємо характерні приклади з французького політичного дискурсу, що демонструють, як ці форми реалізуються на практиці:

Модальність – це ключовий засіб м'якого впливу в політичному мовленні. Вона не формулює наказів напряму, але створює ілюзію об'єктивної необхідності дій.

«*Il faut bien financer nos hôpitaux, nos lycées…»* (Має бути забезпечене належне фінансування наших лікарень і шкіл.) [Débat Macron–Le Pen, 14:04]

Отже, *il faut* є імперсональний модальний вираз (3 ос., безособова конструкція). Це граматичне знеособлення подає дію як безальтернативну необхідність (тип: модальність + безособовість), не вказуючи на суб'єкта рішень. Маніпулятивний ефект: створюється фрейм «це не політична ініціатива, а об'єктивна вимога часу».

Особові форми з «*nous*» та «on», ці займенники використовуються для створення ефекту включеності або знеособлення відповідальності.

«*Nous avons permis de créer 1,2 millions de feuilles de paye.»* (Ми забезпечили створення 1,2 млн робочих місць.) [Débat Macron–Le Pen, 12:41], тут займенник *nous* створює ефект колективної відповідальності («усі ми»), але також підсилює позицію мовця як координатора національного успіху.

«On doit réformer le marché de l'énergie…» (Потрібно реформувати ринок енергії...) on doit граматично 3 ос., але насправді виконує функцію прикриття суб'єкта: не називається, хто саме повинен. Маніпулятивна функція: ухилення від відповідальності або створення колективного консенсусу.

On ne peut pas ignorer (дієсл., 3 ос. одн., модальне *pouvoir*, заперечна конструкція) *la réalité* (імен., ж. р., з означеним артиклем).
(Ми не можемо ігнорувати реальність.)

Це класичний приклад маніпуляції через модальність і безособовість. Використання займенника *on* створює ілюзію узагальненого суб'єкта, без адресації: це нібито всі ми, але конкретно ніхто. *Peut pas* (не може) це жорстке модальне обмеження, яке ставить під сумнів будь-яку альтернативну думку: не ігнорувати обов'язок. Уся конструкція виглядає як загальновизнана істина, хоча фактично вона виключає інтерпретацію ситуації з інших позицій. Артикль *la* при *réalité* теж працює на об'єктивацію подається не якась там реальність, а «та сама, очевидна всім». В результаті морфологічне нав'язування єдиної картини світу.

Il faut des investissements supplémentaires (безособова конструкція з *falloir*, 3 ос. одн., + ім. у мн.) *désormais devenus indispensables* (прикметникові функції). (Потрібні додаткові інвестиції, які відтепер стали необхідними.)

Фраза побудована на безособовій модальній конструкції *il faut*, яка в політичному дискурсі часто використовується для наказового значення без суб'єкта. Це формує ефект «так треба», «це вже вирішено». Після цього йде характеристика інвестицій через партиципи минулого часу *devenus*

indispensables, що подають зміну як доконаний факт. Тобто не просто «важливі», а такі, що вже стали обов'язковими. Такі граматичні форми роблять політичне рішення виглядом природної необхідності, хоча це політична воля, а не факт.

Il faut faire fonctionner ce qui existe (модальне *falloir*, інф.конструкція *faire fonctionner*). (Треба змусити працювати те, що вже існує.)

Тут знову *il faut* типова модальна рамка, що не залишає простору для вибору. Уся конструкція виглядає як технічне рішення, але її суть імперативний наказ без прямого наказу. Використано інфінітив *faire fonctionner* як спосіб передати дію в наказовому значенні, але граматично оформлену як нейтральну. Це дозволяє подати управлінське рішення як нібито «раціональний крок», тоді як по суті – це директива.

Il faut surtout vérifier que tous les impôts rentrent correctement (модальність *falloir*,; дієслово *vérifier* у інфінітиві, *rentrer* 3 ос. множ.). (Насамперед потрібно перевірити, щоб усі податки надходили належним чином.)

Це приклад граматичної гіперінституційності: жодна особа не називається, але дії нав'язуються. *Vérifier* оформлене як загальна процедура, що виглядає нейтрально, хоча фактично це заклик до посилення контролю. Форма *rentrent* (Présent du subjonctif) оформлює бажаний стан як частину норми. Уся фраза граматично об'єктивізована, але семантично тисне й вимагає дії.

Таким чином, морфологічні засоби маніпуляції у франкомовному політичному дискурсі виконують функцію прихованого примусу, формуючи ефект неминучості, об'єктивності або колективної згоди через граматично нейтральні, але семантично навантажені конструкції.

2.2.3 Синтаксичні структури маніпуляції. Синтаксичний рівень мовлення є не менш важливим, ніж лексичний, у реалізації маніпулятивного впливу. Згідно з визначенням З. Д. Лазурак, синтаксис це «структурна організація висловлювання, яка задає логіку сприйняття та розподіл уваги

реципієнта» [Лазурак 2018, с. 84]. Саме через синтаксичне структурування відбувається латентне керування інтерпретацією: подача думки як очевидної, приховування агента дії, нав’язування каузальних зв’язків або емоційного тиску.

У франкомовному політичному дискурсі синтаксичні механізми часто застосовуються для маскування відповідальності (через безособові чи пасивні конструкції), підсилення впливу (через риторичні повтори або паралелізми), або нав’язування певної логіки (через причинно-наслідкові речення).

Серед ключових структур, що виконують маніпулятивну функцію, виділяємо: інверсію (ІНВ), номіналізацію (НОМ), безособові конструкції (БЕЗ), причинно-наслідкові речення (ПРЧ), ототожнення (ОТЗ), паралелізм (ПАР), риторичні питання (РП).

Усі ці структури виконують не лише граматичну, а й риторичну функцію: вони формують тон, модальність та логічні рамки повідомлення. Далі наводиться таблиця з умовними позначеннями синтаксичних структур, які використовуються у подальшому аналізі.

Рисунок 2.3.

Умовні позначення синтаксичних структур маніпуляції

ІНВ	*Інверсія*
	Перестановка слів задля акцентування потрібного змісту.
НОМ	*Номіналізація*
	Заміна дії на іменник розмивання відповідальності.
БЕЗ	*Безособовість*
	Приховування суб'єкта дії дія відбувається ніби сама по собі.
ПРЧ	*Причинно-наслідкова конструкція*
	Створення логічного тиску: одна частина подається як єдина можлива причина іншої.
ОТЗ	*Ототожнення*
	Спростоване судження ярлик замість аргументу, часто без пояснень і доказів.
ПАР	*Паралелізм*
	Повторення однакових синтаксичних конструкцій для емоційного ефекту та нагнітання динаміки.
РП	*Риторичне питання*
	Формулювання питання не для відповіді, а для тиску або примусу погодитися; часто містить оцінку.

Було проаналізовано фрагменти франкомовного політичного дискурсу з метою ідентифікації синтаксичних структур, що реалізують маніпулятивний вплив. Розглянемо приклади з виступу президента Франції:

«Je crois qu'on a oublié de nous dire «merci». (ОТЗ) (Я вважаю, що забули сказати нам «дякую») (ББС) (5).

Це речення є класичним прикладом ототожнення суб'єкта з нацією чи інституцією. Е. Макрон каже «нам», хоча йдеться про зовнішню політику Франції. Він ототожнює себе з державою, щоб створити ефект морального авторитету. Це знімає відповідальність із конкретних рішень і переводить

фокус у площину образи нації тобто, критика уряду з боку африканських держав тут подається як прояв невдячності цілій Франції.

«L'ingratitude, je suis bien placé pour le savoir, c'est une maladie non transmissible à l'homme.» (ПАР) (Невдячність, я добре це знаю - це хвороба, яка не передається людині).

Тут класичний паралелізм: два синтаксично співмірних вислови, які формують риторичний образ: невдячність = хвороба. Така метафорична паралельна конструкція створює ефект правдивості й неможливості опору бо хто сперечається з природою хвороби? Це маніпуляція через фіктивну об'єктивність і стигматизацію опонента (той, хто не дякує хворий).

«Mais ne vous y trompez pas» (ІНВ) (Але не помиляйтесь).

Це приклад інверсії: прямий наказ з еліпсисом суб’єкта і контекстом попереднього твердження. Використовується риторична перестановка, щоб надати фразі категоричності й створити враження єдиної правильної інтерпретації подій. Форма коротка, афористична працює як тригер на слух.

«Ce n'est pas parce qu'on est poli, correct, et qu'on se réorganise nous-mêmes, qu'il faudrait que ce soit retourné contre nous...» (ПРЧ + ПАР). (Те, що ми були ввічливі, коректні та самі себе реорганізували, не причина, щоб це обернули проти нас.).

Тут причинно-наслідкова структура (ПРЧ) + паралельна структура (ПАР): кілька характеристик у формі переліку («*poli, correct*…») створюють позитивну рамку поведінки Франції. Це вибудовує моральну перевагу, ніби Франція діяла з найкращих міркувань, тому будь-яка критика несправедлива за визначенням.

«Je pense que dans le moment où on est, alors que l’Ukraine est en guerre et résiste et perd chaque jour ses enfants pour défendre son territoire, personne n’a le droit de dire...» (РП + ІНВ + ПАР) (Я думаю, що в нинішній момент, коли Україна воює, чинить опір і щодня втрачає своїх дітей, ніхто не має права говорити…).

Риторичне питання (РП) в імпліцитній формі: підготовка через емотивно-навантажений паралелізм («*en guerre et résiste et perd*…»), що створює сильне емоційне тло і потім категоричне твердження, це класичний приклад мовленнєвого тиску через емоційну послідовність і моральне ототожнення.

Синтаксичні структури маніпуляції – це граматично організовані мовні конструкції, що виконують приховану комунікативну функцію тиску, навіювання або переконання без відкритої аргументації. Як зазначає Лазурак З., синтаксис у політичному дискурсі – це не лише граматика, а механізм ідеологічного структурування тексту, що формує очікувану реакцію адресата. До ключових синтаксичних прийомів маніпуляції належать: інверсія (зміна стандартного порядку для акцентування думки), риторичні питання (що підміняють аргументацію судженням), паралелізм (структурне повторення для підсилення меседжу), еліпсис (навмисне пропущення елементів для створення тиску або недомовленості), підрядні конструкції з імпліцитним висновком тощо. Усі ці синтаксичні засоби не просто організують текст, а наскрізно впливають на сприйняття, зміщуючи логіку роздумів у задану автором площину.

2.2.4 Прагматичні та дискурсивні техніки. Прагматика фокусується на тому, що саме робить мовлення з адресатом, тоді як дискурс-аналіз вивчає, як мова вибудовує соціальні ролі та владні відносини. У сучасних медіа обидві площини зливаються: повідомлення одночасно «виконує дію» і «конструює реальність». Саме тому, як зазначає Н. М. Шарманова, дискурсивний характер мови медіакомунікації задається функціональною спрямованістю ЗМІ, демократизацією суспільства та постмодерністською технікою письма [Шарманова 2015, с. 212].

Отже, для виявлення маніпуляції необхідно розглядати мовленнєві дії у зв’язку зі смисловими рамками, у яких вони реалізуються.

Таблиця 2.2.

Прагматичні та дискурсивні техніки мовленнєвої маніпуляції

Техніка	Рівень	Суть впливу	Формальна індикація / де шукати
іллокутивний акт (наказ, порада, попередження)	**ПРАГМАТИЧНИЙ**	Спонукає до дії під виглядом «рекомендації»	модальні/умовні конструкції: *il faudrait*, *on pourrait*
пресупозиція		Нав'язує «даність», яку адресат не ставить під сумнів	маркери «навіть», «вже», питальні структури типу «чи є ще…»
імплікатура		Приховує смисл, що виводиться контекстом	несумісність прямого змісту й висновку; іронія, натяки
маніпуляція модальністю		Примус без прямого наказу («необхідно», «слід»)	*il faut*, *on doit*, безособові форму́ли *(il est necessaire)*
фреймування (рамкування)	**ДИСКУРСИВНИЙ**	Задає кут зору, визначає «про що думати»	заголовки, повторювані метафори, порядок фактів
нормалізація повтором		Робить тезу «фоновою істиною» через часте дублювання	вербальні повтори, стійкі колокації у різних матеріалах
опозиція «*ми/вони*»		Створює солідарність і демонізує «інших»	займенники *nous* / *eux*, оцінні епітети («відповідальні» / «радикали»)
стратегія замовчування		Формує асиметрію знання, приховуючи ключові факти	тематичні «провали» у порівнянні з альтернативними джерелами

Маніпулятивний ефект реалізується не ізольованою мовною формою, а – її включенням у прагматичний намір і дискурсивну рамку. Тому на практиці слід комбінувати формально-граматичний, семантико-прагматичний та дискурсивний аналіз: тільки так можна розкрити, де саме мова виконує владну дію, як вона легітимує позицію мовця і що приховує від адресата.

2.3 Медіапростір як платформа мовленнєвої маніпуляції

У сучасній комунікації соціальні мережі перетворилися на головну арену інформаційних війн. Вони поєднують ознаки мас-медіа й приватного спілкування, що, на думку Л. Компанцевої, «створює унікальний дискурс із власними прагматичними правилами, рівнем довіри та швидкістю поширення контенту, які не мають аналогів у традиційній пресі» [Клейман 2016, с. 425].

Лінгвістика медіапростору, отже, зосереджується не лише на формах, а й на модусах впливу: емоційне забарвлення, експресія, ступінь оцінності стають активними важелями керування громадською думкою. Термін «лінгвоагресив» запропоновано Н. Кутузою для позначення вербальних елементів, чия головна функція «провокація негативної афективної реакції адресата [Кутуза 2018, с. 595].

Соціальні медіа як мовні спільноти мають кілька принципових рис, що підсилюють сугестію [Клейман 2016, с. 434]:

1. Сегментування аудиторій - контент легко «дошивається» під емоційні очікування конкретної групи;

2. Авторитет лідерів думок - допис, підхоплений популярним блогером, отримує негайний кредит довіри;

3. Добровільне лавиноподібне поширення - репостування працює краще за платну рекламу;

4. Анонімність і розмивання авторства - безкарно з'являються образи, погрози, дезінформація;

5. Відсутність часових меж - хвиля агресії живе довго, бо постійно «підгодовується» коментарями.

З лінгвістичного погляду лінгвоагресив характеризується трьома ключовими параметрами:

а) семантичною компресією: образа часто виражена одним словом, що підвищує шанси на репост;

б) морфологічною інновацією агресиви легко афіксуються (вата - ватник - ватяра), завдяки чому користувач відчуває «творчу причетність»;

в) синтаксичною експліцитністю6 агресив зазвичай становить ядро короткого імперативного чи номінативного поста (*Зрадники геть!, Скотиняки при владі!*). Комунікативна сила таких постів пояснюється інверсією та відсутністю аргументації: твердження постає як аксіома.

Маніпулятивний потенціал слова-агресора полягає у здатності миттєво викликати емоцію й «підсадити» аудиторію на ланцюг реакцій ***Nv → Nv2 → Nv3*** («інтенсифікація негативу») коли кожний наступний негативний пост підсилює попередній [Кутуза 2018, с. 348]. Ефект нагадує медичний вірус: достатньо кількох «інфікованих» користувачів, аби токсична лексика почала тиражуватися.

На думку Л. Компанцевої, ефективність маніпуляції зростає, коли негативне повідомлення підкріплене «псевдопосиланням» на авторитет або статистику [Компанцева 2018, с. 430]. Тактика звинувачення часто реалізується шаблоном *«95 % експертів вважають, що _ -- злочинці»*. Іронія діє тонше: вона демонструє інтелектуальну вищість автора, змушуючи опонента виправдовуватись. Лайливий лінгвоагресив на позиції реми речення («натискаємо в кінці») слугує тригером для репоста; саме ця позиційна стратегія, як підкреслює С. Форманова, «завершує акт комунікативного насильства психологічним ударом» [Форманова 2012, с. 167].

У підсумку раціональний дискурс підміняється емоційним, і вже через це легко проштовхнути бажану поведінкову реакцію (бойкот, протест, голосування проти).

Медіапростір соціальних мереж виступає потужною платформою мовленнєвої маніпуляції, де лінгвоагресиви діють як вірусні елементи: вони швидко копіюються, змінюють емоційний фон і спрямовують поведінку мас. Усвідомлення їхньої природи, механізму поширення та способів нейтралізації є необхідною передумовою екологізації інформаційного середовища й збереження комунікативної безпеки.

РОЗДІЛ 3
АНАЛІЗ МАНІПУЛЯТИВНИХ ПРИЙОМІВ У ФРАНКОМОВНОМУ ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ

3.1 Методологія аналізу маніпуляції у текстах політичного мовлення

У дослідженні використано 100 фрагментів теледебатів *Еммануеля Макрона / Марін Ле Пен* (Франція, 20. 04. 2022). До вибірки увійшли усі висловлення, що: містять явне чи приховане переконування аудиторії; тривають не менш ніж одну завершену синтаксичну одиницю; утворюють самостійний семантико-риторичний мікротакт (5-15 сек.).

Повна таблиця цитат із відео-таймкодами подано у Додатку А.

Перший етап дослідження: сегментація та попередня транскрипція.

Другий етап дослідження: визначення «маніпулятивного маркеру». Маркером вважаємо будь-яку лінгвістичну або прагматичну одиницю, здатну:

1. приховувати інформацію (логіко-прагматичний рівень);
2. ініціювати емоційну реакцію (емоційно-психологічний рівень);
3. підсилювати авторський етос або підривати опонента (етосний рівень).

Третій етап: розбір на мікро та макро рівні. Мікро – це 54 окремі прийоми (напр. пресупозиція, гіпербола, самопрезентація) (додаток Б), макро – це 6 категорій (логіко-прагматична, риторико-стилістична, емоційно-психологічна, етосна, мовленнєво-актна, фреймування).

Четвертий етап передбачав частотний аналіз, структурне розподілення, аналіз вживання.

Таким чином, методика забезпечує цілісне бачення маніпулятивного механізму: від найменшого прийому до його місця у «стратегії великого наративу» й динаміки протягом виступу.

3.2 Кількісний аналіз маніпулятивних засобів у політичному дискурсі

Кількісні спостереження дозволяють чітко окреслити, які саме інструменти мовного впливу домінують у політичному мовленні й як часто вони використовуються, зокрема в контексті стратегій переконання, атаки, або побудови власного іміджу.

3.2.1 Частотність використання мовних засобів маніпуляції у політичних виступах. На першому етапі аналізу було здійснено підрахунок кількості вживань кожного окремого маніпулятивного прийому, незалежно від його категорії чи тональності. Результати ранжовано за частотою й подано у вигляді таблиці Топ-10 найуживаніших засобів (табл. 3.1).

Повний перелік усіх 54 прийомів із прикладами наведено у Додатку Б до цієї роботи.

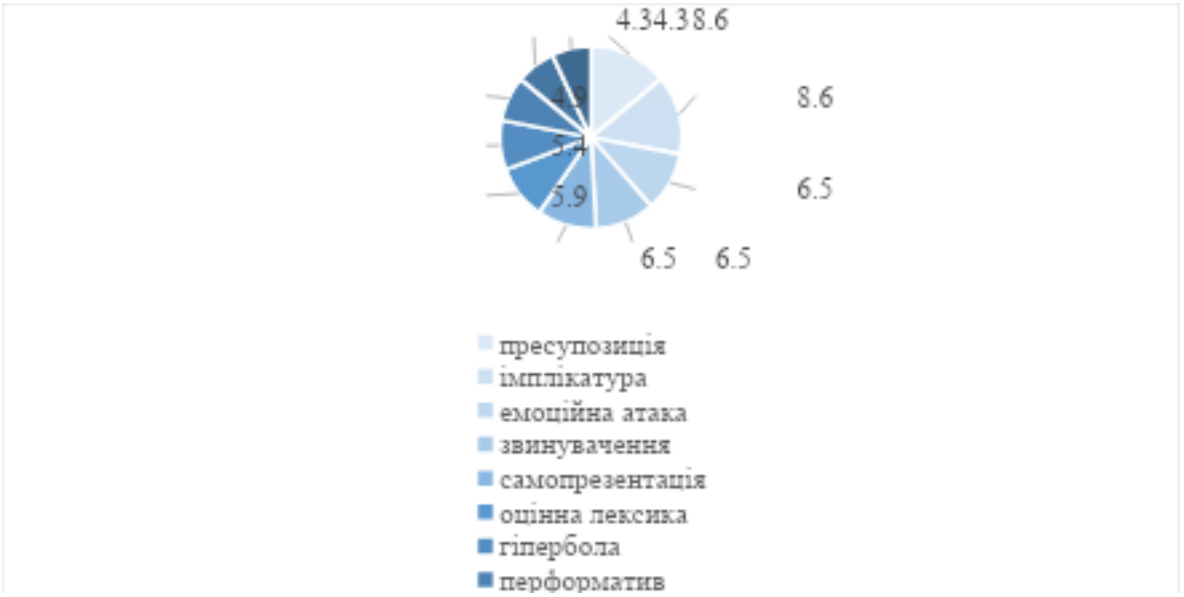
Таблиця 3.1.
Топ-10 найуживаніших прийомів

№	Тип маніпуляції	Кількість	%
1	пресупозиція	16	8.6
2	імплікатура	16	8.6
3	емоційна атака	12	6.5
4	звинувачення	12	6.5
5	самопрезентація	12	6.5
6	оцінна лексика	11	5.9
7	гіпербола	10	5.4
8	перформатив	9	4.9
9	прагмема	8	4.3
10	страх	8	4.3

Як видно з таблиці, найбільш поширеними є пресупозиція та емоційна атака, що свідчить про перевагу непрямих переконувальних стратегій і спроб викликати емоційну реакцію. Часте використання самопрезентації та перформативів вказує на активну побудову авторського етосу. Інші типи, такі як гіпербола, страх, антитеза здебільшого супроводжують головні засоби як підсилювальні елементи.

Для наочної візуалізації найуживаніших мовленнєвих прийомів у політичному дискурсі було побудовано кругову діаграму, яка відображає відносну частку кожного з топ-10 засобів маніпуляції у загальному корпусі.

Рисунок 3.1.
Частотний розподіл 10 найуживаніших мовленнєвих маніпулятивних прийомів у політичному дискурсі (у відсотках)

Для глибшого розуміння функціонального навантаження маніпулятивних прийомів здійснено їх класифікацію за шістьма макрокатегоріями, що відображають різні рівні реалізації маніпуляції: логіко-прагматичний, риторико-стилістичний, емоційно-психологічний, етосний, мовленнєво-актний та фреймовий. Такий поділ дозволяє перейти від аналізу окремих тактик до структурної інтерпретації загального дискурсивного профілю.

Як показано у таблиці 3.2, найбільш насиченою є логіко-прагматична категорія (33,5 %), до якої входять пресупозиції, імплікатури, прагмеми та інші непрямі способи аргументації. Високий показник риторико-стилістичних засобів (25,4 %) засвідчує активне використання фігур мови як інструментів емоційного резонансу.

Таблиця 3.2.

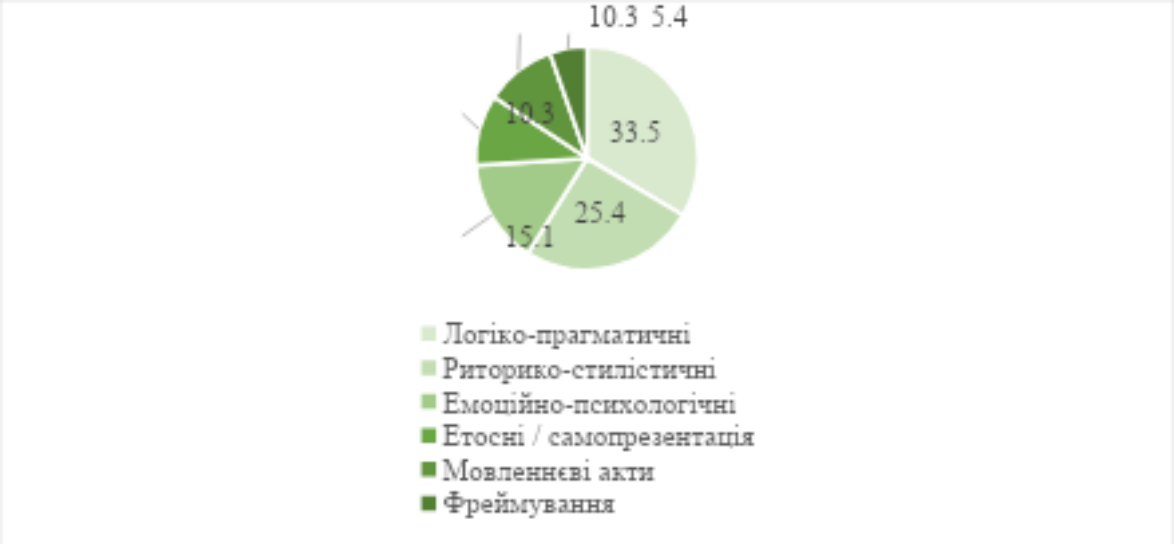
Частотність шести макрокатегорій

№	Макро-категорія	Кількість	%
1	Логіко-прагматичні	62	33.5
2	Риторико-стилістичні	47	25.4
3	Емоційно-психологічні	28	15.1
4	Етосні / самопрезентація	19	10.3
5	Мовленнєві акти	19	10.3
6	Фреймування	10	5.4

Значну питому вагу мають також емоційно-психологічні (15,1%) та етосні прийоми (10,3 %), що відповідає загальній тенденції до особистісного впливу та мобілізації почуттів. Водночас мовленнєві акти (обіцянки, декларації тощо) і фреймування як стратегія подання інформації посідають однаковий або порівняно менший сегмент, але відіграють важливу роль у побудові сприйняття аудиторії.

Для ілюстрації розподілу маніпулятивних прийомів за функціональними блоками було побудовано кругову діаграму 3.2, яка відображає частки шести основних макрокатегорій.

Рисунок 3.2.
Частотність використання шести функціональних макрокатегорій маніпуляції у політичному дискурсі (у %)

Найменш репрезентованим, але концептуально важливим є фреймування (5,4 %) вибудова потрібної опозиції типу «ми/вони», «ворог/нація», «свобода/залежність», що формує потрібну рамку сприйняття подій.

Для визначення інтенсивності мовленнєвої маніпуляції у межах одного висловлювання здійснено підрахунок кількості маніпулятивних маркерів, що припадають на одну цитату. Такий підхід дозволяє встановити щільність маніпулятивного навантаження, а також виявити, чи функціонують прийоми окремо або ж утворюють комплексні конструкції впливу.

Таблиця 3.3.
Кількість маркерів у межах однієї цитати

К-ть маркерів у цитаті	**Цитат**	**%**
1	13	13.0
2	87	87.0
Середня кількість		**1.87**

Переважна більшість цитат (87%) містять два маніпулятивних маркери, що свідчить про комплексну реалізацію впливу: спікери схильні поєднувати різнорівневі засоби (наприклад, логіко-прагматичний + емоційний) в одному

висловленні. Така «подвійна маніпуляція» дозволяє одночасно активізувати раціональний і афективний канали сприйняття, посилюючи ефект.

Логіко-прагматичні засоби є найбільш поширеними у досліджуваному політичному дискурсі. У межах цієї категорії виділено п’ять найчастотніших прийомів, які апелюють до прихованих висновків, зміщених акцентів та стратегій замовчування. Їхня дія ґрунтується на порушенні когнітивного балансу слухача, змушуючи аудиторію приймати задану інтерпретацію без критичного осмислення.

Таблиця 3.4.
ТОП-5 логіко-прагматичних прийомів

№	Прийом	Кількість	%
1	пресупозиція	16	8.6
2	імплікатура	16	8.6
3	звинувачення	12	6.5
4	прагмема	8	4.3
5	дискредитація	3	1.6

Як видно з таблиці, пресупозиція та імплікатура мають найвищі показники в межах логіко-прагматичного блоку (по 8,6%), що вказує на домінування непрямих, логічно завуальованих стратегій. Вони часто використовуються для ствердження тези через передумову, не надаючи при цьому жодного пояснення чи обґрунтування.

Третє місце займає звинувачення (6,5%), яке, хоч і має емоційний відтінок, все ж функціонує як підміна логічного доказу аксіоматичним твердженням провини. Менш вживані, але концептуально важливі прагмеми (4,3 %) і дискредитація (1,6 %), які формують *рамку логічної оцінки ситуації*, створюючи ілюзію об’єктивності.

Ці дані підтверджують, що французький політичний дискурс активно використовує інструменти непрямого нав’язування позицій у логіко-мовній оболонці.

Для візуального представлення найуживаніших логіко-прагматичних засобів у межах дослідження було побудовано кругову діаграму, яка

відображає відносну частку кожного з п’яти домінантних прийомів даної категорії. Рисунок 3.3 ілюструє не лише частотність, а й співвідношення різних типів раціоналізованого тиску, характерного для французького політичного дискурсу.

Рисунок 3.3

Частотність уживання логіко-прагматичних прийомів маніпуляції у політичному дискурсі (у %)

Риторико-стилістичні прийоми становлять окремий пункт у структурі мовленнєвої маніпуляції, адже вони не лише передають зміст, а й формують емоційно-естетичний контур повідомлення. Саме завдяки фігуральним засобам: метафорам, гіперболам, анафорам тощо, політичне висловлення набуває ритму, образності та ідеологічної виразності.

У таблиці 3.5 наведено п’ять найуживаніших риторичних прийомів, виявлених у проаналізованих фрагментах політичного дискурсу.

Таблиця 3.5

ТОП-5 риторико-стилістичних прийомів

№	Прийом	Кількість	%
1	оцінна лексика	11	5.9
2	гіпербола	10	5.4
3	метафора	7	3.8
4	антитеза	7	3.8
5	анафора	4	2.2

Для візуального відображення ролі риторичних інструментів у побудові маніпулятивного політичного висловлення було побудовано кругову діаграму, що демонструє розподіл 5 найуживаніших риторико-стилістичних прийомів у досліджуваному дискурсі.

Рисунок 3.4

Частотність уживання риторико-стилістичних прийомів у політичному дискурсі (у %)

Найбільш уживаним риторичним інструментом у політичному дискурсі виявилася оцінна лексика (5,9 %), що передбачувано зумовлено прагненням політика встановити чіткі емоційно-моральні межі: «поганий закон», «неприпустиме рішення», «абсолютна несправедливість» тощо.

Другу позицію посідає гіпербола (5,4 %), яка функціонує як інструмент драматизації проблеми або перебільшення загроз. Висока частотність метафори та антитези (по 3,8 %) свідчить про активне використання контрастів і символічних конструкцій. Анафора (2,2 %) є технікою повтору, яка надає мовленню ритму й риторичної сили переконання зокрема у фрагментах типу «*je serai… je serai…*».

Загалом ці дані підтверджують, що стилістичні засоби не є фоновими: вони допомагають оформити та закріпити смисли, створюючи вплив не лише логічний, а й естетично-риторичний.

Емоційно-психологічні засоби є ключовим інструментом впливу на аудиторію, оскільки вони активують аффективну (емоційно-оцінну) сферу. Такі прийоми націлені на створення напруги, тривоги, обурення або моральної мобілізації, що робить їх особливо ефективними у полемічних контекстах.

У таблиці 3.6 представлено п’ять найчастотніших емоційно-психологічних прийомів, виявлених у структурі досліджуваного політичного дискурсу.

Таблиця 3.6

ТОП-5 емоційно-психологічних прийомів

№	Прийом	Кількість	%
1	емоційна атака	12	6.5
2	страх	8	4.3
3	емоційна аргументація	2	1.1
4	знецінення	2	1.1
5	прогноз катастрофи	1	0.5

Найпоширенішим засобом емоційного впливу в політичному дискурсі стала емоційна атака (6,5 %), яка реалізується через особистісну оцінку опонента, навішування ярликів або моралізаторські звинувачення. Така тактика дозволяє не лише атакувати позицію супротивника, а й мобілізувати аудиторію шляхом поляризації.

На другому місці страх (4,3 %), що виступає як потужний механізм драматизації реальності (наприклад: «це кінець ринку», «країна впаде»). Разом із прогнозом катастрофи (0,5 %) ці прийоми утворюють категорію фобічного маніпулювання, яке апелює до базових захисних реакцій аудиторії.

Менш вживані, але функціонально значущі емоційна аргументація та знецінення, які працюють як риторичні удари по іміджу опонента або навпаки заклик до співпереживання.

Таким чином, емоційно-психологічна маніпуляція у французькому політичному дискурсі базується насамперед на негативному емоційному тиску, тоді як позитивне або емпатійне звернення використовується вкрай обмежено.

З метою ілюстрації структури емоційного впливу в межах маніпулятивного політичного мовлення побудовано кругову діаграму, яка демонструє розподіл найуживаніших емоційно-психологічних засобів.

Рисунок 3.5

Частотність уживання емоційно-психологічних прийомів у політичному дискурсі (у %)

З метою виявлення прагматичної функції маніпулятивних висловлень усі виявлені цитати було класифіковано за типами мовленнєвих актів відповідно до класифікації Дж. Серля: асертиви, директиви, комісиви, експресиви та декларативи.

Така типологія дозволяє оцінити, яку дію виконує мовлення політика, стверджує, обіцяє, атакує, проголошує чи спонукає.

У таблиці 3.7 подано розподіл маніпулятивних актів за класами. Це дає змогу зрозуміти, які форми мовленнєвої дії найчастіше використовуються як носії маніпуляції.

Таблиця 3.7

Розподіл маніпулятивних мовленнєвих актів

№	Клас мовленнєвого акту	Кількість	%
1	Асертиви (констативи)	110	**59,5**
2	Експресиви	32	17,3
3	Комісиви	26	14,1
4	Декларативи	15	8,1
5	Директиви	2	1,1

Результати демонструють чітке домінування асертивів (59,5%) висловлень, що містять твердження фактів, інтерпретацій або узагальнень, які часто не потребують доказів і слугують для нав'язування картини реальності. Це свідчить про те, що маніпуляція часто маскується під інформування.

На другому місці експресиви (17,3 %), які виконують функцію емоційної інтерпретації подій, підсилюючи оціночний ефект. Комісиви (14,1 %) вказують на часту присутність маніпулятивних обіцянок та заяв про наміри.

Декларативи (8,1 %) хоч і менш численні, але формують ілюзію владного впливу, типового для політичної позиції мовця. Директиви (1,1%) зустрічаються найрідше, що може пояснюватися тим, що прямі заклики до дії в публічному політичному виступі є менш ефективними за непрямі стратегії переконання.

Таким чином, найбільш продуктивними для реалізації маніпулятивного впливу виявилися мовленнєві акти ствердження, оцінки та обіцянки, що поєднують вплив на раціональну, емоційну й вольову сфери адресата.

3.2.2 Кількісне представлення маніпулятивних мовних конструкцій у політичному дискурсі. Для того щоб краще зрозуміти емоційний настрій, з яким подаються маніпулятивні висловлення, усі приклади було розподілено за трьома групами: негативні, нейтральні та позитивні. Такий підхід дозволяє побачити, який емоційний фон переважає у мовленні політиків,чи вони лякають, заспокоюють чи намагаються викликати довіру.

Таблиця 3.8

Емоційне забарвлення маніпулятивних висловлень

Емоційне забарвлення	Кількість	%
Негативна	57	**30,8**
Нейтральна	84	**45,4**
Позитивна	44	**23,8**

Найбільше маніпулятивних висловлень виявилося нейтральними (45,4 %), що означає, що політики часто говорять без яскравого емоційного тону, нібито «спокійно» і «раціонально» хоча це також може бути частиною прихованого впливу.

На другому місці негативні висловлення (30,8 %), в яких мова йде про проблеми, страхи, обурення або звинувачення, є типовий прийом у дебатах, щоб викликати тривогу або показати опонента у поганому світлі.

Нарешті, позитивних прикладів лише 23,8 %. Це можуть бути обіцянки, компліменти виборцям або самопохвала, які допомагають сформувати довірливий і впевнений образ кандидата.

Отже, попри наявність позитиву, негатив і холодна нейтральність переважають, що свідчить про орієнтацію на проблеми, критику та приховане нав’язування власного бачення, а не лише на емоційну підтримку виборця.

Для розуміння як саме влаштована маніпуляція у висловленнях, усі приклади були розподілені за п’ятьма рівнями мовної організації. Тобто, на якому рівні мови (зміст, слова, побудова речення, контекст) найчастіше з’являються маніпулятивні прийоми.

Це дозволяє побачити, що деякі способи впливу працюють через зміст і логіку, інші через вибір слів, інтонацію чи навіть культурні натяки.

Таблиця 3.9.

Рівні мовної організації, на яких реалізується маніпуляція

№	Структурний рівень	Кількість	%
1	Прагматичний	79	**42,7**
2	Лексичний	41	22,2
3	Дискурсивний / фреймовий	27	14,6
4	Інтертекст / позамовні засоби	25	13,5
5	Синтаксичний / риторичний	13	7,0

Найбільше маніпуляцій (42,7 %) реалізовано на прагматичному рівні тобто через зміст висловлення, логіку суджень і приховані смисли. Саме тут працюють такі прийоми, як пресупозиція, імплікатура, прагмема вони діють не через прямі слова, а через те, що мається на увазі.

Друге місце лексичний рівень (22,2 %): тут маніпуляція досягається вибором окремих слів, особливо емоційно забарвлених. Це, наприклад, епітети, оціночна лексика, ярлики.

На третьому контекстуальні рівні: дискурсивний і фреймовий (14,6 %), які задають рамку сприйняття: «ми свої», «вони чужі», «патріот зрадник» тощо.

Цікаво, що інтертекстуальні посилання (13,5 %) згадки про історію, приклади з інших сфер, культурні алюзії також активно використовуються як непрямий спосіб впливу.

Найменше випадків (7 %) припадає на формальну будову речення (риторичні запитання, повтори, інверсія). Це підтверджує: форма важлива, але головний удар по смислу.

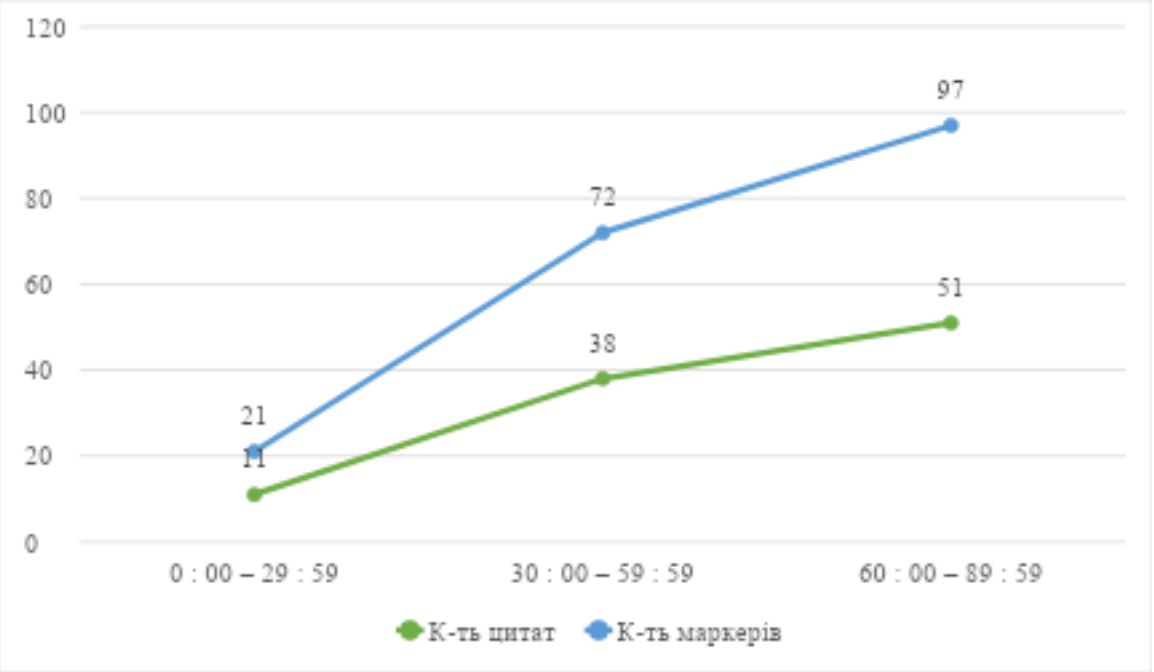
Загалом дані таблиці свідчать, що політична маніпуляція найчастіше працює на глибинному рівні сенсів, а не лише через зовнішню форму чи емоційний тиск.

Для оцінки динаміки мовленнєвої маніпуляції упродовж політичних дебатів було проведено розподіл матеріалу на три рівні часові сегменти по 30 хвилин. У кожному з них підраховано:

- кількість цитат (тобто окремих маніпулятивних висловлень),
- загальну кількість маркерів (тобто мовних прийомів маніпуляції).

Це дозволяє побачити, як змінюється інтенсивність впливу з перебігом дискусії.

Рисунок 3.6.
Часова динаміка кількості цитат і маніпулятивних маркерів у 30-хвилинних сегментах дебатів

Як видно з графіка, у кожному наступному сегменті дебатів зростає як кількість цитат, так і кількість маркерів. У першій частині (0:00-29:59) спостерігається помірна активність: 11 цитат і 21 маркер. Це свідчить про відносно стриманий початок, характерний для вступних позицій та загальних заяв.

У другому фрагменті (30:00-59:59) відбувається різкий стрибок активності як у кількості цитат (38), так і у кількості маніпулятивних прийомів (72). Саме тут зафіксовано найбільше тактичних зіткнень, звинувачень і обіцянок.

У третій частині (60:00–89:59) кількість і цитат (51), і маркерів (97) досягає найвищого рівня, що свідчить про накопичення напруги та активізацію емоційно-психологічного тиску ближче до завершення виступу.

Таким чином, рисунок 3.6 демонструє чітку тенденцію: мовленнєва маніпуляція посилюється ближче до фіналу, коли політики намагаються максимально вплинути на виборця через активну критику, емоційні виклики або обіцянки.

Для виявлення зв’язку між функціональними типами маніпулятивних прийомів і їхнім емоційним забарвленням було проведено перехресний аналіз шести макрокатегорій та трьох рівнів емоційного тону: негативного, нейтрального та позитивного.

Такий підхід дозволяє зрозуміти: які саме групи прийомів частіше використовуються для емоційного тиску, а які для логічного впливу або самопрезентації в позитивному ключі.

Таблиця 3.10

Перехрестя макрокатегорій і полярності

Макрокатегорія	**Негативна**	**Нейтральна**	**Позитивна**
Емоційно-психологічні	**24**	3	1
Етосні / самопрезентація	1	2	**16**
Логіко-прагматичні	**18**	**36**	8
Мовленнєві акти	0	3	**16**
Риторико-стилістичні	**10**	**37**	0
Фреймування	4	3	3

З таблиці видно, що найбільшу кількість негативно забарвлених висловлень генерує категорія емоційно-психологічних прийомів (24 випадки). Це очікувано, оскільки саме ця група (емоційна атака, страх, знецінення) спеціалізується на створенні напруги та конфлікту.

Натомість етосні та мовленнєво-актні прийоми найчастіше мають позитивне забарвлення (16 випадків кожна). Це підтверджує, що обіцянки, самопрезентація та декларації зазвичай подаються як конструктивні, орієнтовані на «добро» тобто спрямовані на формування позитивного образу мовця.

Логіко-прагматичні та риторико-стилістичні прийоми частіше використовуються в нейтральному контексті (відповідно 36 і 37 разів), що

свідчить про їх більш стриманий, технічний характер. Однак вони також можуть набувати як негативного, так і позитивного тону залежно від контексту.

Категорія фреймування демонструє більш збалансовану розкладку, маючи рівну кількість позитивних, нейтральних і негативних прикладів (по 3), що пояснюється гнучкістю цієї стратегії вона працює не за рахунок тону, а за рахунок структурування сприйняття.

Загалом, результати показують, що емоційний тон залежить не лише від ситуації, а й від типу самого прийому і в політичному дискурсі часто поєднуються логічна нейтральність і емоційний тиск для комплексного впливу.

Щоб краще зрозуміти, як саме політик подає свої висловлення через обіцянки, твердження, емоції тощо, було проведено перехресний аналіз типів мовленнєвих актів і емоційного тону кожного з них (негативного, нейтрального, позитивного).

Це дозволяє побачити, який саме тип дії (мовного акту) найчастіше пов’язаний з негативними або, навпаки, позитивними емоціями, а також у яких випадках використовується нейтральна подача.

Таблиця 3.11.

Перехрестя мовленнєвих актів і емоційного забарвлення висловлень

Мовленнєвий акт	**Негативна**	**Нейтральна**	**Позитивна**
Асертиви	**32**	**75**	3
Комісиви	1	1	**24**
Декларативи	1	2	**12**
Директиви	0	2	0
Експресиви	**23**	4	5

З таблиці видно, що асертиви (тобто ствердження, констатації, твердження фактів) найчастіше є нейтральними за емоційним тоном (75 випадків) або негативними (32), що свідчить про те, що такі висловлення

часто подаються як «об’єктивні» або «тверезі», проте їх зміст може нести прихований емоційний заряд або викривлену подачу фактів.

Комісиви (обіцянки, зобов’язання) майже виключно мають позитивне забарвлення (24 випадки), адже за своєю природою вони спрямовані на формування надії, довіри й оптимістичного очікування у виборця.

Декларативи висловлення типу «я оголошую», «я постановляю» теж здебільшого позитивні (12 випадків), оскільки створюють імідж рішучості та контролю з боку політика.

Директиви (накази, заклики до дії) виявились нейтральними і траплялись рідко, що підтверджує: прямий тиск у політичному мовленні використовують обережно, замінюючи його м’якшими або непрямими формами. Натомість експресиви (висловлення емоцій, ставлення до подій) мають яскраво негативний характер (23 з 32), що підтверджує: емоції у політиці частіше працюють як інструмент обурення або критики, ніж як позитивна підтримка.

Отже, таблиця 3.11 показує, що логічно-зважені та декларативні висловлення політика переважно нейтральні або позитивні, тоді як емоційні здебільшого негативні, що є типовим для конфронтаційного стилю публічних дебатів.

Окрім загальної частотності кожного окремого маніпулятивного прийому, важливо визначити, які з них найчастіше вживаються разом. Такий аналіз дозволяє побачити, які прийоми утворюють типові пари або групи, посилюючи один одного у межах одного висловлювання.

У таблиці 3.12 подано ті засоби маніпуляції, які найчастіше поєднувались із двома чи більше іншими прийомами в одній цитаті. Вказано, скільки партнерів мав кожен із них, і скільки разів загалом ці поєднання були зафіксовані у корпусі.

Таблиця 3.12

Центральні прийоми (найбільше поєднання у парних комбінаціях)

№	Прийом	К-ть партнерів	Сума спільних уживань
1	звинувачення	**3**	**10**
2	пресупозиція	**3**	8
3	емоційна атака	**3**	7
4	імплікатура	**3**	7
5	перформатив	2	7
6	гіпербола	2	5
7	самопрезентація	2	7
8	оцінна лексика	2	4
9	ілокутив	2	4
10	страх	2	3

Найчастіше в поєднаннях із іншими прийомами вживалося звинувачення воно з’являлось у трьох різних комбінаціях, загалом 10 разів. Це свідчить про його гнучкість і здатність підсилювати інші маніпулятивні тактики, зокрема емоційного чи логіко-прагматичного характеру.

Подібну високу комбінованість демонструють пресупозиція, емоційна атака та імплікатура (по 3 партнери), що вказує на їхню універсальність у побудові складних висловлень із кількома рівнями впливу. Ці засоби легко адаптуються до різних риторичних завдань від прихованого переконання до відкритої емоційної дії.

Також часто поєднуються з іншими перформативи, самопрезентація та гіпербола прийоми, що створюють образ дії, підсилюють самовираження мовця або драматизують ситуацію.

Менш масштабні, але все ж важливі оцінна лексика, ілокутив і страх вони працюють як допоміжні або підсилювальні елементи в межах складних комунікативних ходів.

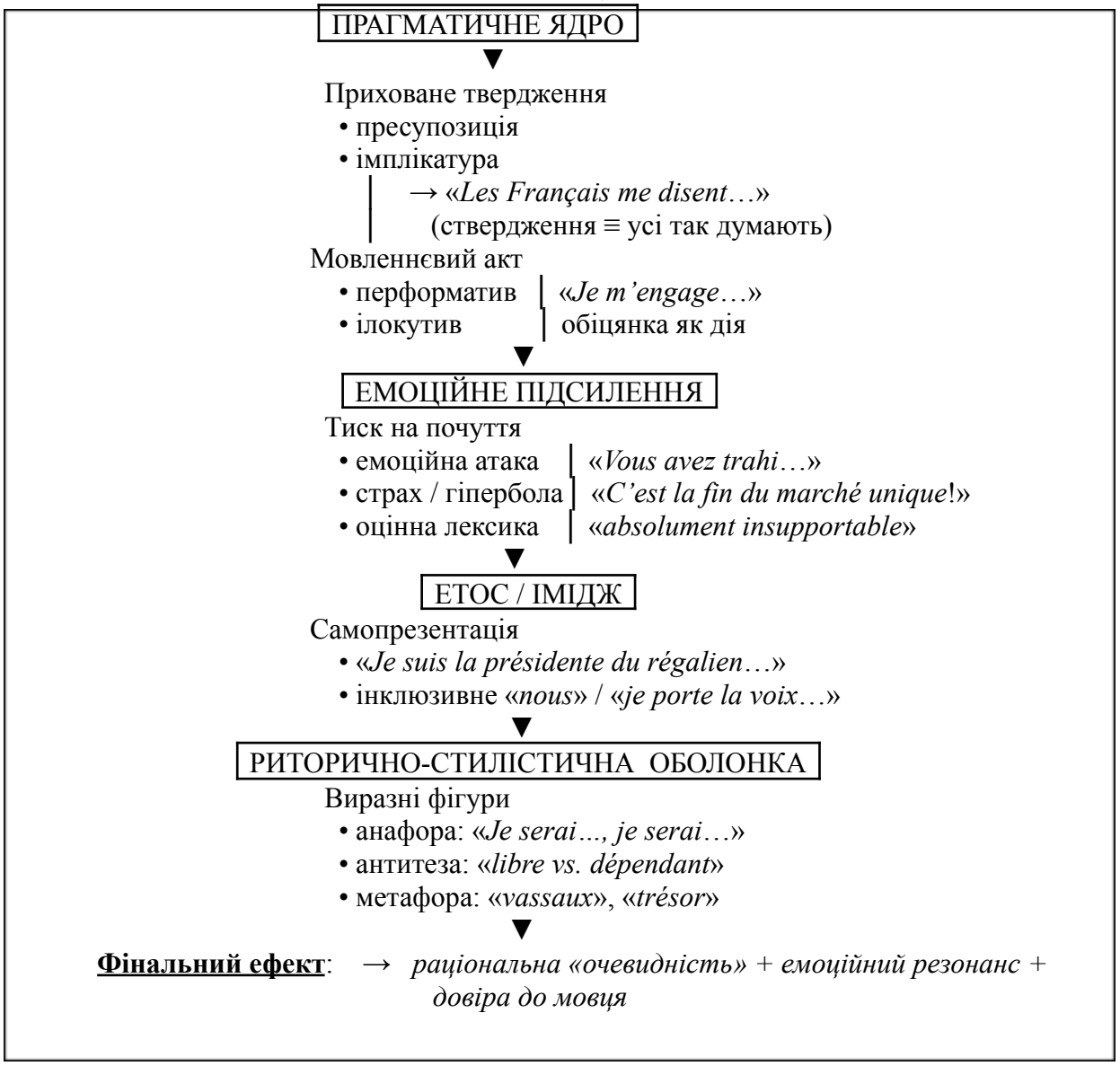
Отже, найбільш ефективними та гнучкими виявились ті прийоми, які легко комбінуються з іншими: вони не лише виконують власну функцію, а й збільшують силу впливу через взаємне підсилення. Саме ці «зв’язкові» тактики й формують основу складних маніпулятивних структур у політичному мовленні.

На основі вибірки з 100 цитат з дебатів між Емманюелем Макроном та Марін Ле Пен було виділено типову модель висловлення, у якій маніпулятивні прийоми накладаються один на одного, утворюючи багаторівневу конструкцію впливу.

У схемі на рисунку 3.7 подано поетапне розгортання маніпуляції від ядра (прихованого твердження або мовленнєвого акту) до емоційного та риторичного обрамлення.

Рисунок 3.7

Схема типового маніпулятивного висловлення з дебатів

Щоб узагальнити результати аналізу, на рисунку 3.8 подано ієрархічну модель реалізації маніпуляції у політичному дискурсі, де кожна з шести виявлених макрокатегорій займає своє функціональне місце в загальній конструкції впливу.

Рисунок 3.8

Місце кожної макрокатегорії у маніпуляції

Схема має форму піраміди, яка відображає послідовність і "глибину" включення прийомів: від поверхневих риторичних засобів до глибинного смислового ядра. Верхні шари – це стилістичні елементи, які першими сприймаються слухачем, тоді як нижчі формують зміст, логіку та приховану інтенцію висловлення.

Таким чином, модель на рисунку 3.8 демонструє, що мовна маніпуляція це не один прийом, а складно скомпонована система, де кожен рівень впливу має своє місце і роль у формуванні цілісного переконувального ефекту.

Таким чином, результати кількісного аналізу підтвердили, що політичний дискурс у франкомовних дебатах характеризується високою щільністю маніпулятивних висловлень та багаторівневою структурою впливу. Серед 100 зафіксованих прикладів найбільш вживаними стали пресупозиція, імплікатура, емоційна атака та звинувачення, що свідчить про домінування непрямих логіко-прагматичних і емоційних стратегій.

Аналіз макрокатегорій показав, що основний маніпулятивний тиск здійснюється на рівні смислу (прагматики), тоді як риторичні та стилістичні засоби служать переважно обрамленням для переконання. Водночас структурна модель типового висловлення демонструє, що ефективна маніпуляція зазвичай реалізується у вигляді комбінації кількох прийомів, які поєднуються в межах одного речення від змісту до емоційного та іміджевого оформлення.

3.3 Проблема критичного сприйняття політичного дискурсу та розпізнавання мовленнєвої маніпуляції

Проблема критичного сприйняття мовлення постає як одна з центральних у сучасній лінгвістиці, зокрема у дослідженні політичного дискурсу.

Маніпулятивний вплив здійснюється не лише через зміст висловленого, а й через мовну форму, логічну структуру висловлення, емоційне тло та фреймову рамку, що істотно ускладнює процес ідентифікації маніпуляції для пересічного реципієнта.

З погляду когнітивної лінгвістики, мовленнєва маніпуляція реалізується через активацію певного сценарію, що уже закладений у свідомості адресата, і водночас приховання альтернативного сценарію. Як наслідок, політичне

висловлення може бути логічно правильним і граматично коректним, але водночас виконувати потужну переконувальну або маніпулятивну функцію.

1. Логіко-прагматичний рівень складності розпізнавання, серед найбільш «непомітних» для слухача є логіко-прагматичні прийоми: *présupposition* (жін. рід, одн.) та *implicature* (жін. рід, одн.). Вони часто не маркуються жодним спеціальним індикатором у мовленні, що робить їх складними для розпізнавання. Наприклад, висловлення *«Les Français me disent qu'ils n'y arrivent plus…»* включає пресупозицію, що *усі французи поділяють одне й те саме занепокоєння*, хоча це твердження не аргументується. Пресупозиції, як і імплікатурні висновки, діють за принципом мовчазної згоди, і саме тому часто проходять повз увагу некритичного слухача.

Ключова проблема полягає в тому, що такі прийоми вбудовуються у граматично правильні речення, які сприймаються як нейтральні факти. У результаті, аудиторія приймає попередньо сформульовану інтерпретацію дійсності, не усвідомлюючи цього.

2. Іншою небезпекою для критичного сприйняття є емоційна складова маніпуляції. Прийоми типу *attaque émotionnelle* (жін. рід, одн.), *peur* (жін. рід, одн.), *hyperbole* (жін. рід, одн.) маскують брак логічної аргументації через виклик афективної реакції.

Наприклад, *«C’est la fin du marché unique européen»* яскравий приклад гіперболізованого прогнозу катастрофи, що змушує слухача сприймати ситуацію як безвихідну.

Слова *absolument insupportable* (*прислівник* + *прикметник*, жін. рід, одн.) або *trahison* (*іменник*, жін. рід, одн.) запускають автоматичну моральну реакцію, яка часто перекриває раціональне мислення. Така стратегія особливо ефективна в умовах інформаційного перенасичення, коли аудиторія не встигає аналізувати повідомлення глибоко.

3. Особливу роль у підриві критичного мислення відіграє етосний рівень впливу, реалізований через *autoprésentation* (жін. рід, одн.) та *nous inclusif* (*особове займенникове вживання у множині*). Типові приклади: *«Je suis la présidente du régalien…»*, *«Je porte la voix du peuple…»*, *«Nous devons agir…»* формують образ мовця як представника колективної волі, що ускладнює опозицію до його позиції.

Інклюзивне *nous* подає позицію спікера як спільну для всіх, тим самим зменшуючи шанси на критику. Акт висловлення стає не просто думкою мовця, а персоналізованою нормою «ми так думаємо», «усі ми цього хочемо».

4. Стилістичне оформлення як засіб нормалізації впливу, на стилістичному рівні важливим є використання *figures de style* таких як *anaphore* (жін. рід, одн.), *antithèse* (жін. рід, одн.), *métaphore* (жін. рід, одн.). Вони надають висловленню естетичної завершеності, однак їх риторична функція полягає у запамятовуваності та ритмізації маніпуляції. Наприклад, багаторазове повторення *«Je serai…»* формує ритм політичного меседжу, що посилює його вплив незалежно від змісту.

Метафора *«vaisseaux»*, яка зустрічається у виступах Марін Ле Пен, конструює фреймову опозицію «залежні - вільні», формуючи ідеологічну рамку, яку слухач приймає підсвідомо.

Мовленнєвий акт як акт впливу, особливу роль у зниженні критичної чутливості відіграють *actes de langage* насамперед *illocutifs* та *performatifs* (чол. рід, мн.).

Політики, вживаючи *«Je promets…», «Je vais rendre…», «Je garantis…»*, імітують дію у самому факті мовлення. Така форма подачі спонукає реципієнта сприймати слова як вчинки, що активує довіру без логічної перевірки.

Формально, це мовні маркери дії, однак у дискурсивному плані маніпулятивні тригери впевненості. Рецепієнт часто не здатен відокремити

декларативне від реального, особливо у стресовому або емоційно насиченому контексті дебатів.

Лінгвістичний аналіз показує, що проблема критичного сприйняття маніпулятивного дискурсу полягає не в нестачі інформації, а в особливому характері її подачі. Поєднання логічних, емоційних, іміджевих та стилістичних рівнів створює таку модель висловлення, яка блокує опір, формує наперед задану рамку імітації істини.

Саме тому ключовим завданням філології та лінгвістики є не лише опис таких механізмів, але й формування навичок критичного мовного аналізу як частини інформаційної грамотності, зокрема в умовах політичного дискурсу, де слово завжди є інструментом впливу, а не лише засобом комунікації.

Таким чином, у ході проведеного дослідження було здійснено кількісний та якісно-функціональний аналіз 100 мовленнєвих фрагментів з дебатів між Е. Макроном та М. Ле Пен, у яких зафіксовано 185 маніпулятивних висловлень. Було виявлено 54 окремі прийоми мовленнєвої маніпуляції, згруповані у шість макрокатегорій: логіко-прагматичні, риторико-стилістичні, емоційно-психологічні, етосні (самопрезентаційні), мовленнєві акти та фреймування. Найчастотнішими серед них стали пресупозиція, імплікатура, емоційна атака, звинувачення, самопрезентація та гіпербола.

Було встановлено, що більшість маніпулятивних висловлень реалізується через комбінацію кількох прийомів у межах одного мовного акту. Найчастіше маніпуляція втілюється на прагматичному рівні (42,7 %), а також через мовленнєві акти (асертиви, комісиви), що виконують функцію створення довіри до мовця. Установлено, що домінуючим емоційним тоном є нейтральний (45,4 %), але значна частина висловлень має негативне забарвлення (30,8 %), з переважанням страху, обурення та осуду. Також зафіксовано, що 87 % цитат містять два і більше маніпулятивних маркерів, що свідчить про багаторівневу структуру впливу.

Окрема увага була приділена питанню розпізнавання маніпуляції. Лінгвістичний аналіз показав, що основні труднощі критичного сприйняття пов’язані з прихованим характером логіко-прагматичних засобів, активізацією фреймів та використанням емоційних тригерів у межах граматично коректних конструкцій. Сформовано типову модель маніпулятивного висловлення та візуалізовано місце кожної категорії в його структурі.

ВИСНОВКИ

У процесі виконання наукової роботи було досягнуто поставленої мети та реалізовано всі дослідницькі завдання.

У межах першого завдання було досліджено теоретичні засади поняття *«мовленнєва маніпуляція»* з урахуванням його міждисциплінарної природи. На основі аналізу філософських, психологічних, соціолінгвістичних і комунікативних підходів було уточнено лінгвістичне розуміння цього явища як цілеспрямованого, прихованого мовного впливу, що має за мету зміну поведінки, переконань або емоцій адресата без його явної згоди. Поняття було концептуалізовано у площині мовної дії, що поєднує когнітивну, прагматичну та дискурсивну складові.

Друге завдання передбачало характеристику стратегічних та тактичних механізмів мовленнєвої маніпуляції. У ході аналізу було виявлено, що стратегічні механізми охоплюють глобальні комунікативні наміри політиків (конструювання образу, контроль фрейму, іміджева домінація), тоді як тактичні реалізуються через конкретні мовні засоби (пресупозиції, мовленнєві акти, емоційне забарвлення тощо). Встановлено, що саме поєднання стратегічної рамки з тактикою маніпуляції забезпечує високу ефективність впливу на аудиторію.

У межах третього завдання політичний дискурс було проаналізовано як специфічне комунікативне середовище, що функціонує за власними закономірностями. Визначено його основні ознаки: інституційність, публічність, ідеологічна спрямованість, багаторівнева аудиторія та наявність конфліктного потенціалу. Доведено, що політичний дискурс створює сприятливі умови для мовленнєвої маніпуляції, оскільки поєднує раціональні й емоційні компоненти спілкування, та постійно транслюється через мас-медіа.

Четверте завдання передбачало визначення методологічних підходів до виявлення маніпуляції. У межах цього було застосовано лінгвістично обґрунтовані методи: прагмалінгвістичний, дискурс-аналіз, контент-аналіз,

елементи корпусного аналізу. Було розроблено аналітичну модель виявлення маніпулятивних прийомів, яка базується на виявленні мовних маркерів, прагматичних імплікацій, фреймів та афективних індикаторів у текстах публічних виступів політиків.

П’яте завдання – це формування класифікації лінгвістичних засобів маніпуляції, було реалізовано через типологію прийомів за рівнями мовної організації. Встановлено шість основних категорій: логіко-прагматичні, риторико-стилістичні, емоційно-психологічні, етосні (самопрезентаційні), мовленнєві акти та фреймування. Кожна з категорій охоплює прийоми, які функціонують на лексичному, синтаксичному, дискурсивному та прагматичному рівнях і реалізуються через комбінацію мовних і позамовних маркерів.

Шосте завдання було присвячене опису медіапростору як платформи маніпулятивного мовлення. Встановлено, що політична комунікація у медіа формує гібридний дискурс поєднання факту та оцінки, що дозволяє інтегрувати маніпулятивні висловлення у псевдоінформаційний потік. Визначено особливості впливу теледебатів як жанру: динамічність, публічність, конфронтація, візуалізація усе це посилює ефективність прихованих мовних стратегій.

У межах сьомого завдання здійснено повноцінний кількісний аналіз 185 висловлень з 100 цитат французьких теледебатів. Виявлено, що домінують прийоми з логіко-прагматичної категорії (33,5 %), далі риторико-стилістичні (25,4 %), емоційно-психологічні (15,1 %), етосні та мовленнєві акти (по 10,3 %), найменше фреймування (5,4 %). Середній показник маркерів у межах одного висловлювання 1,87%, що свідчить про комбінованість та складну структуру маніпуляцій.

Восьме завдання передбачало виявлення найпоширеніших маніпулятивних мовних конструкцій. За результатами аналізу було виокремлено топ-10 прийомів, які найчастіше трапляються у висловленнях: пресупозиція, імплікатура, емоційна атака, звинувачення, перформатив,

самопрезентація тощо. Також встановлено, що найбільш активно маніпуляція реалізується через поєднання логічного ядра з емоційним підсиленням та стилістичним оформленням. Здійснено візуалізацію розподілу макрокатегорій, рівнів мовної організації, валентності та типів мовленнєвих актів.

Дев’яте завдання стосувалося формування рекомендацій щодо розвитку критичного мислення. Визначено основні бар’єри сприйняття маніпуляції: складність ідентифікації прагматичних засобів, підсвідоме сприйняття іміджевих і фреймових маркерів, низький рівень мовленнєвої чутливості. Сформульовано рекомендації щодо розпізнавання ключових прийомів, а також акцентовано важливість міждисциплінарної освіти у сфері критичного мовного аналізу як засобу протидії маніпулятивним стратегіям у політичній комунікації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абрамович С. Д., Чікарькова М. Ю. *Мовленнєва комунікація: підручник.* – Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2013. – 464 с.
2. Бідненко Л., Матковська Г. Метафора в англійськомовному науково-популярному тексті. – *Мовознавство. Літературознавство. Актуальні питання гуманітарних наук.* – 2021. – Вип. 38, т. 1. – С. 99–104.
3. Бардіна Н. В. Дискурсні засоби маніпулювання свідомістю в перехресному допиті в англосаксонській системі судочинства (на матеріалі роману Е. С. Гарднера «The Case of the Screaming Woman»). – *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Філологія.* – 2015. – № 16. – С. 93–95.
4. Бацевич Ф. С. *Основи комунікативної лінгвістики.* – Київ, 2004. – 342 с.
5. Білоконенко Л. А. Вплив оцінної лексики на емоційний стан людини в міжособистісному конфлікті. – *Науковий вісник ДДПУ імені І. Франка. Серія : Філологічні науки. Мовознавство.* – 2018. – № 9. – С. 19–24.
6. Бобошко Т. Вербальна реалізація маніпулятивного потенціалу оцінних реактивних висловлень. – URL: https://www.researchgate.net/publication/315100316_Verbalna_realizacia_manipulativnogo_potencialu_ocinnih_reaktivnih_vislovlen *(дата звернення: 29.01.25).*
7. Богдан С. К. *Методи й методика лінгвостилістичних досліджень : методичні рекомендації для слухачів і керівників секції української мови.* – Луцьк, 2011. – 28 с.
8. Булах М. Б. Психолінгвістична аспектологія аналізу перифраз у медіа. – *Актуальні проблеми української лінгвістики : теорія і практика.* – 2015. – Вип. 31. – С. 57–69.

9. Волянська О. В., Ніколаєвська А. М. *Соціальна психологія.* – Київ : Знання, 2008. – 275 с.
10. *Вступ до мовознавства : навч. посіб. для здобувачів філологічних спеціальностей закладів вищої освіти* / уклад. Н. С. Безгодова, А. О. Найрулін. – Полтава : Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2023. – 227 с.
11. Герасименко О. Ю. Стратегії і тактики маніпулятивного впливу у політичному дискурсі: аналіз та класифікація. – *Інтелект. Особистість. Цивілізація.* – 2023. – № 2 (23). – URL: https://doi.org/10.33274/2079-4835-2021-23-2-78-88 *(дата звернення: 25.02.25).*
12. Гецко Г. І. *Медіалінгвістика. Морфологія : короткий конспект лекцій (для студентів відділення журналістики).* – Ужгород : ФОП Сабов А. М., 2022. – 115 с.
13. Голубовська І. О., Орлова Т. В. Політичний дискурс як інструмент маніпулювання свідомістю електорату. – *Studia Linguistica.* – 2017. – Вип. 11. – С. 9–28.
14. Горіна Ж. Д., Олійник О. В. Мовні засоби маніпулятивного впливу в дискурсі соціальних мереж. – *Молодий вчений.* – 2020. – № 9. – С. 22–27. – URL: http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2020/9.1/5.pdf *(дата звернення: 25.02.25).*
15. Деренчук Н. Особливості формування маніпулятивної стратегії в українському політичному дискурсі. – *Проблеми гуманітарних наук. Серія «Філологія».* – 2016. – Вип. 3. – С. 345–357. – URL: http://filol.dspu.in.ua/index.php/filol/article/view/322/306 *(дата звернення: 25.02.25).*
16. Дячук Н. В., Криворучко Т. В. Важливість теорії фреймів у лінгвістичній парадигмі. – *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія : Філологія. Журналістика.* – 2024. – Т. 35(74), № 5, ч. 1. – С. 135–140.

17. Зайцева М. О. Засоби маніпулятивного впливу в сучасному політичному дискурсі (лінгвістичний аспект). – *Лінгвістичні дослідження : збірник наукових праць ХНПУ імені Г. С. Сковороди.* – 2012. – № 34. – С. 101–104.
18. Зайченко Ю. О. Конотація як лінгвістичне явище: дефініція, типологія, властивості та структура. – *Science and Education a New Dimension. Philology.* – 2019. – Т. 7, № 210. – С. 81–86.
19. Іващенко В. Л. *Сучасні медіакомунікативні технології : навчальний посібник.* – Київ : ТОВ «Видавництво “Розумники”», 2021. – 192 с.
20. Ієвлєв О. М., Калінська О. П. Мовна маніпуляція: техніки маніпуляцій у спілкуванні. – *Наукові записки Національного університету «Львівська політехніка».* – С. 231–233. – URL: https://ena.lpnu.ua:8443/server/api/core/bitstreams/d304ae0a-8b5a-4c44-9f58-cae62e901c95/content *(дата звернення: 18.04.25).*
21. Ізотова В. С. Лінгвістичний аспект маніпулятивного впливу у сучасній політичній риториці. – *Інститут журналістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка.* – 2018. – С. 89–92.
22. Калита А. А., Клименюк О. В., Тараненко Л. І. *Маніпуляція в мовленнєвій комунікації : монографія.* – Київ : Тропеа, 2024. – 184 с.
23. Клейман П. *Психологія 101: факти, теорія, статистика, тести й таке інше!* – Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2016. – 240 с.
24. Компанцева Л. Стратегічні комунікації в мережі. Асиметрична протидія консцієнтальним викликам. – У : *Стратегічні комунікації в умовах гібридної війни: погляд від волонтера до науковця : монографія.* – Київ : НА СБ України, 2018. – С. 422–471.
25. Кондратенко Н. В. Тролінг як вияв вербальної агресії в політичній комунікації. – У : *Одеська лінгвістична школа: модерні парадигми : колективна монографія.* – Одеса : ПолиПринт, 2018. – С. 153–158.
26. Кондрук А. Ю. Маніпулятивна стратегія позитиву як одна зі стратегій комуніканта-лицеміра. – *Вчені записки Таврійського національного*

університету імені В. І. Вернадського. Серія : Філологія. Соціальні комунікації. – 2019. – Т. 30(69), № 3, ч. 1. – С. 127–132.

27. *Конкретно-наукові методи лінгвістичних досліджень : методичні рекомендації для студентів 1 курсу магістратури факультету іноземної та слов'янської філології* / уклад. С. Ф. Алексенко. – Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2020. – 44 с.
28. Кутуза Н. В. *Комунікативна сугестія в рекламному дискурсі : психолінгвістичний аспект : монографія.* – Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2018. – С. 596–733.
29. Кутуза Н. В. *Комунікативна сугестія в рекламному дискурсі : психолінгвістичний аспект : монографія.* – Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2018. – 736 с.
30. Лазурак З. Д. *Методи і засоби виявлення інформаційно-психологічної маніпуляції в онлайн-спільнотах : кваліфікаційна наукова праця (на правах рукопису).* – Львів, 2018. – 191 с.
31. Лисенко Н. Є. Евфемія як чинник світотворення у французькій постмодерній малій прозі (на матеріалі оповідань Бернара Вербера). – *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія : Філологія. Журналістика.* – 2024. – Т. 35(74), № 5, ч. 1. – С. 148–154.
32. Маріна О. В. Мовленнєва маніпуляція в американському політичному дискурсі. – *Мовленнєва маніпуляція.* – 2014. – Вип. 2(14). – С. 116–121.
33. Мельник Е. А. Людина в системі маніпулятивних процедур: ритуал та етикет. – *Гуманітарний часопис.* – 2015. – № 2. – С. 25–30.
34. Нагорна О. О. Мова як інструмент маніпуляції: стилістичний аналіз використання лексики у політичному й діловому дискурсі. – *Закарпатські філологічні студії.* – 2023. – Вип. 32, т. 2. – С. 54–68.
35. Ніколаєску Е. Роль контексту при інтерпретації французької енантіосемії. – *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Філологія.* – 2022. – Вип. 2(46). – С. 156–164.

36. Оверчук О. Б. Лінгвістичні засоби маніпулятивного впливу в сучасних медіатекстах. – *Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави.* – 2023. – С. 148–150.
37. *Основи наукових досліджень у лінгвістиці : навчально-методичний посібник* / А. П. Мартинюк. – Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2007. – 40 с.
38. Петрик В. М., Присяжнюк М. М., Компанцева Л. Ф., Скулиш Є. Д., Бойко О. Д., Остроухов В. В. *Сугестивні технології маніпулятивного впливу* / за заг. ред. Є. Д. Скулиша. – 2-ге вид. – 2011. – 268 с.
39. Позняков Д. Методи мовної маніпуляції. – URL: https://ur.knute.edu.ua/server/api/core/bitstreams/0053b039-aab3-4142-a51f-81c8d2997d87/content *(дата звернення: 25.02.25).*
40. Попова Т. В., Ліпкан В. А. *Стратегічні комунікації : словник* / за заг. ред. В. А. Ліпкана. – Київ : ФОП Ліпкан О. С., 2016. – 416 с.
41. *Практичний посібник з медіаграмотності для мультиплікаторів* / за заг. ред. В. Ф. Іванова. – Київ : Академія української преси, Центр вільної преси, 2019. – 100 с.
42. Руда О. *Мовне питання як об'єкт маніпулятивних стратегій у сучасному українському політичному дискурсі.* – Київ, 2012. – 232 с.
43. Сахань О. М. Непотизм як деструктивна складова сучасної політичної культури України. – *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого».* – 2016. – № 2 (29). – С. 286–294.
44. Сіденко Н. Г. Прагматичний зміст мовленнєвої маніпуляції у масовій комунікації. – URL: https://ekhsuir.kspu.edu/server/api/core/bitstreams/dd042800-e2fa-435a-b4b3-cbbc45f30fe1/content *(дата звернення: 10.05.25).*
45. Сінгер П. В., Брукінг Е. Т. *Війна лайків. Зброя в руках соціальних мереж* / пер. з англ. Я. Лебеденко. – Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2019. – 320 с.

46. Сорокіна Л. Комунікативна стратегія vs. маніпулятивна стратегія. – *Актуальні питання іноземної філології.* – 2015. – № 2. – С. 187–191.
47. *Сугестивні технології маніпулятивного впливу : навчальний посібник* / В. М. Петрик, М. М. Присяжнюк, Л. Ф. Компанцева, Є. Д. Скулиш, О. Д. Бойко, В. В. Остроухов ; за заг. ред. Є. Д. Скулиша. – 2-ге вид. – Київ : ВІПОЛ, 2011. – 248 с.
48. *Тема 5. Стратегії і тактики впливу і маніпулювання.* – URL: https://elib.lntu.edu.ua/sites/default/files/elib_upload/%D0%9D%D1%83%D0%B6%D0%BD%D0%B0%201/page9.html *(дата звернення: 20.06.25).*
49. Труба Г. М., Гречка С. А. Теоретичне обґрунтування сутності поняття «мовленнєва маніпуляція» у політичному дискурсі. – *Вісник Одеського національного університету. Серія : Філологія.* – 2020. – Т. 25, вип. 2 (22). – С. 89–97.
50. Уразовська О. С. Психологічна маніпуляція. – *Матеріали науково-практичної конференції* (м. Київ, 24–25 березня 2023 р.). – Київ, 2023. – С. 105–110.
51. Форманова С. В. *Інвективи в українській мові : монографія.* – Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2012. – 336 с.
52. Шарманова Н. М. Мовні кліше в мас-медійній комунікації: особливості маніпулятивного впливу. – *Лінгвістика і поетика тексту.* – 2015. – С. 210–227.
53. Charaudeau P. *Le discours de manipulation entre persuasion et influence sociale.* – URL: https://www.patrick-charaudeau.com/IMG/pdf/Discours_Manipulation-_Texte_Lyon_.pdf *(дата звернення: 04.07.25).*

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. France Info. Retraites: une nouvelle réforme est-elle vraiment nécessaire? On a passé au crible six arguments du gouvernement. URL: https://www.francetvinfo.fr/economie/retraite/reforme-des-retraites/retraites-une-nouvelle-reforme-est-elle-vraiment-necessaire-on-a-passe-au-crible-six-arguments-du-gouvernement_5396827.html *(дата звернення: 10.08.25).*
2. France Bleu. «On prépare la guerre parce que nous sommes attachés à la paix» – réaction d'Emmanuel Mandon à l'allocution du président. URL: https://www.francebleu.fr/infos/politique/on-prepare-la-guerre-parce-que-nous-sommes-attaches-a-la-paix-reaction-d-emmanuel-mandon-a-l-allocution-du-president-9461730 *(дата звернення: 10.08.25).*
3. France Info. Ce qu'il faut retenir de l'interview de François Bayrou sur LCI. URL:https://www.francetvinfo.fr/politique/francois-bayrou/concessions-sur-le-budget-sentiment-de-submersion-migratoire-proces-de-marine-le-pen-derangeant-ce-qu-il-faut-retenir-de-l-interview-de-francois-bayrou-sur-lci_7040990.html *(дата звернення: 10.08.25).*
4. Le Figaro. Guerre en Ukraine: Trump estime que Moscou «a les cartes en main». URL: https://www.lefigaro.fr/international/en-direct-guerre-en-ukraine-trump-estime-que-moscou-a-les-cartes-en-main-20250220 *(дата звернення: 10.08.25).*
5. BBC Afrique. URL: https://www.bbc.com/afrique/articles/cqx85yxjnp8o *(дата звернення: 10.08.25).*
6. Replay du débat d'Emmanuel Macron et Marine Le Pen, en intégrale – YouTube. URL: https://www.youtube.com/watch?v=elgTG9oDiJY *(дата звернення: 10.08.25).*

ДОДАТОК А

Replay du débat d'Emmanuel Macron et Marine Le Pen, en intégrale – YouTube. https://www.youtube.com/watch?v=elgTG9oDiJY

Приклади мовленнєвої маніпуляції у політичному дискурсі Франції

№	Цитата	Час	Тип маніпуляції	Коментар
1	*«le plus grand atout de la France, c'est son peuple»*	[02:16]	оцінна лексика	Формує позитивний фрейм «свого» народу, посилює довіру до мовця.
2	*«un peuple volontaire, un peuple solidaire=, un peuple créatif»*	[02:21]	градація	Послідовне підсилення позитивної оцінки, риторична побудова героїчного образу.
3	*«je serai la présidente du régalien, de la liberté, de la souveraineté…»*	[03:07]	анафора / паралелізм	Багаторазовий повтор «je serai» для закріплення авторитетного образу.
4	*«je veux véritablement faire du pouvoir d'achat la priorité…»*	[06:50]	ілокутив	Пряма обіцянка дії, апелює до очікувань виборців.
5	*«les Français me disent qu'ils n'y arrivent plus…»*	[06:40]	пресупозиція	Стверджує наявність проблем у «всіх» французів без доказів.

6	*«je suis le porte-parole des Français»*	[06:20]	самопрезентація	Присвоєння собі ролі речника народу створення легітимності.
7	*«si les Français me font confiance, je serai…»*	[02:45]	перформатив / прогноз	Гіпотетичний сценарій із політиком як гарантом порядку.
8	*«la fraternité nationale… le projet collectif…»*	[03:25]	фрейм «свої» / кооперація	Апеляція до єдності, формування образу спільного майбутнього.
9	*«je vais rendre 12 milliards aux Français»*	[07:50]	ілокутив / перформатив	Декларація дії прямо в момент мовлення – створює ефект реального виконання.
10	*«les commerçants se disent : il va y avoir un chèque…»*	[25:35]	імплікатура	Непряма критика дій опонента через створення підозри у неефективності.
11	*«nous ne sommes les vassaux de personne»*	[29:45]	метафора / фрейм «свої/чужі»	Метафора «васали» опозиція «свободна Франція» vs. «залежні інші»; формує фрейм незалежності.
12	*«ma solidarité et ma compassion absolue avec le peuple ukrainien»*	[30:16]	вокатив / оцінна лексика	Апелює до емпатії аудиторії, конструює образ морально правильної позиції.
13	*«je crois encore une fois que l'on est obligé dans un monde complexe... de prévoir les dangers»*	[33:20]	ілокутив / пресупозиція	Вказує на власну «передбачливість» і «здатність діяти на випередження».
14	*«vous dépendez de M. Poutine… vous parlez à votre banquier quand vous parlez de la Russie»*	[35:00]	емоційна атака / звинувачення	Яскраво персоналізована атака з використанням фрейму «агент зовнішнього впливу».
15	*«ce que vous dites est faux… je suis une femme absolument et totalement libre»*	[36:30]	самопрезентація / перформатив	Захисна самореалізація в образі незалежного патріота.
16	*«vous avez reçu Poutine en grande pompe à Versailles»*	[37:10]	імплікатура / анафора	Непряма атака, яка натякає на двозначність політики Макрона через історичний приклад.
17	*«vous saviez que [la banque de la démocratie] comblait un déficit démocratique»*	[38:30]	пресупозиція	Приховане твердження, що відмова – це антидемократичний крок.

18	*«il y a des millions de Français qui... ne vous doivent rien»*	[39:25]	вокатив / апеляція до мас	Узагальнення з фокусом на «звичайного виборця», створює опозицію еліта–народ.
19	*«je suis un parti pauvre… ce n'est pas déshonorant»*	[40:10]	самопрезентація	Образ «простого», «чесного», контраст до «заможного опонента».
20	*«beaucoup de vos choix s'expliquent par cette dépendance [à la Russie]»*	[40:50]	імплікатура / звинувачення	Побудова сумнівів у незалежності кандидата через натяк.
21	*«aucun d'entre nous… ne sommes allés les chercher auprès de banques russes»*	[41:20]	інклюзивне «ми»/»вони»	Фрейм «своїх», що ведуть себе «нормально», проти «чужих».
22	*«c'est malhonnête de m'empêcher d'obtenir un prêt… et de me le reprocher»*	[41:35]	риторичне звинувачення / емоційна атака	Створення образу жертви несправедливості.
23	*«il n'y a pas souveraineté européenne car il n'y a pas de peuple européen»*	[44:30]	антитеза / прагмема	Визначення «суверенітету» через відмову у суб'єктності ЄС.
24	*«vous avez remplacé le drapeau français… par le drapeau européen»*	[44:45]	метафора / емоційна атака	Символічна атака: зрада національної ідентичності.
25	*«on vend des voitures allemandes en sacrifiant des éleveurs français»*	[45:10]	антитеза / фрейм «свої/чужі»	Протиставлення вигоди «інших» (Німеччина) шкоді «нашим» (фермерам).
26	*«je n'ai jamais vu les dirigeants français défendre les intérêts des Français»*	[46:15]	гіпербола / звинувачення	Узагальнююча критика без уточнень, спрямована на емоції.
27	*«vous faites bande à part… ça ressemble à une bande à part»*	[47:30]	метафора / антитеза	Створення негативного образу ізоляції = фрейм «*ви – не з нами*».
28	*«vous proposez une alliance avec la Russie»*	[47:45]	імплікатура / пресупозиція	Згадка про «альянс» як натяк на нелояльність або ризики.
29	*«nous avons refusé [le Mercosur]… clause miroir… biodiversité… déforestation»*	[48:00]	самопрезентація / емоційна аргументація	Позиціонування себе як захисника моральних і екологічних цінностей.
30	*«ce que je décris… c'est une bataille française de chaque jour»*	[48:50]	ілокутив / пресупозиція	Створення образу щоденної боротьби від імені країни.

31	*«votre réforme… vous voulez quasiment le supprimer» (про travail détaché)*	[49:15]	перебільшення / гіпербола	Навмисно радикалізує позицію опонента для критики.
32	*«vous remettez brique à brique… un projet qui consiste à sortir de l'UE»*	[49:35]	імплікатура / пресупозиція	Натяк, що дрібні реформи – це прикритий вихід із ЄС.
33	*«dans une copropriété… on ne peut pas dire… ça s'appelle comme j'ai décidé»*	[49:55]	метафора / інверсія	Порівняння ЄС з житловою спільнотою = створює образ безвідповідальності.
34	**»vous mentez sur la marchandise»*	[50:15]	емоційна атака / звинувачення	Пряме звинувачення в обмані – без аргументів.
35	*«c'est une préférence étrangère à l'emploi… je n'en veux pas»*	[51:10]	фрейм «свої/чужі» / пресупозиція	Побудова образу дискримінації французів на користь «іноземців».
36	*«c'est la fin du marché unique européen»*	[51:45]	гіпербола / страх	Перебільшення наслідків, щоб дискредитувати «преференцію національну».
37	*«vous avez une vision qui rabougrit la France»*	[52:45]	оцінна лексика / емоційна атака	Дискредитація політики опонента як дріб'язкової, замкнутої.
38	**»la France est un pays mondial»*	[53:00]	антитеза / самопрезентація	Побудова власного іміджу як провідника великої місії, у протиставленні до «локальної» політики опонента.
39	**»vous remettez autant de données qu'en 1990»*	[53:30]	метафора / імплікатура	Образ регресу нав'язування фрейму відкату в минуле.
40	**»vous êtes nationaliste… vous n'avez pas eu un mot sur l'Afrique»*	[54:00]	звинувачення / імплікатура	Формування фрейму байдужості до глобальних тем.
41	**»vous voulez faire de la France le premier pays au monde qui interdirait le voile»*	[54:30]	гіпербола / страх	Маніпуляція емоційно чутливою темою екстраполяція до крайнощів.
42	**»le projet que vous portez est un projet de rétrécissement»*	[54:55]	фрейм «зменшення» / дискредитація	Повторення образу «звуження» для приниження ідеології опонента.
43	**»c'est attentatoire à l'universalisme français»*	[55:00]	прагмема / емоційна атака	Маніпуляція цінностями національної ідентичності.

44	*»c'est le projet du Front national»	[55:10]	імплікатура / стигматизація	Натяк на «небезпечне політичне коріння» актуалізація колективної пам'яті.
45	*»la retraite à 65 ans… c'est une injustice absolument insupportable»	[56:45]	оцінна лексика / гіпербола	Підсилення негативу емоційно забарвленим словом «insupportable».
46	«envisager que plus personne ne puisse avoir une retraite pleine…»	[57:40]	страх / гіпербола	Перебільшення: малює картину неможливості досягти повної пенсії.
47	«ce n'est absolument pas justifié sur le plan budgétaire»	[58:15]	оцінна лексика	Категоричне твердження без доказів, фрейм нераціональності реформи.
48	«vous proposez la même retraite pour quelqu'un qui n'a jamais travaillé…»	[59:00]	антитеза / імплікатура	Контрастний образ «ледаря» та «трудяги» для морального протиставлення.
49	«je veux garder ce trésor… notre système par répartition»	[59:40]	метафора / самопрезентація	Називає пенсійну систему «скарбом» фрейм захисника національного блага.
50	«je suis crédible… je les ai baissés» (про податки)	[1:00:10]	самопрезентація / пресупозиція	Побудова авторитетного образу через факти власного минулого.
51	«vous supprimez le système de pénibilité… c'est une mauvaise idée»	[1:01:00]	оцінна лексика / фрейм «несправедливості»	Негативне маркування опонента як загрози робітничим правам.
52	«vous êtes pas juste… vous ne prenez pas en compte…»	[1:01:30]	емоційна атака / звинувачення	Критика, побудована на моральному осуді.
53	«vous n'expliquez jamais comment vous financez vos progrès»	[1:02:10]	імплікатура / пресупозиція	Твердження про «відсутність прозорості» у планах опонента.
54	«vous revenez sur un système qui n'est déjà pas équilibré»	[1:02:25]	пресупозиція	Твердження про заздалегідь неефективну модель, без фактичного аналізу.
55	«vous êtes le président qui a créé 600 milliards d'euros de dettes»	[1:02:50]	емоційна атака / оцінна лексика	Пряме персоніфіковане звинувачення з підрахунком шкоди.
56	«ce sont les chiffres de vos propres ministères»	[1:03:00]	пресупозиція / стратегія «зворотного доказу»	Посилання на «нейтральне» джерело для легітимації критики.
57	«le quoi qu'il en coûte, vous avez voté contre…»	[1:03:40]	імплікатура / дискредитація	Подається як опозиція до допомоги у кризу =

				фрейм «антисоціальності».
58	*«vous avez dit des choses totalement fausses… tellement il y en a…»*	[1:03:57]	емоційна атака / дискредитація	Узагальнене приниження: «брехня у великій кількості».
59	*«chômage A, B, C… ce sont des statistiques bien connues»*	[1:04:25]	імплікатура / сумнів	Підважує достовірність офіційних даних викликає недовіру.
60	*«400 000 pauvres supplémentaires… 9,8 millions aujourd'hui… c'est votre résultat»*	[1:05:00]	емоційна аргументація / антитеза	Конкретна цифра як ударний аргумент → фрейм «соціального провалу».
61	**»le Mozart de la finance»*	[1:06:00]	іронія / оцінна лексика	Саркастичне посилання на образ, створений опонентом — знецінення.
62	**»bilan économique très mauvais… bilan social encore pire»*	[1:06:10]	градація негативу / звинувачення	Риторична ескалація для посилення ефекту провалу.
63	**»il faut changer les priorités, les méthodes…»*	[1:06:30]	анафора / перелічення	Повтор дії «il faut» для переконання та посилення заклику до змін.
64	**»je l'assume totalement…» (про 600 млрд боргу)*	[1:07:40]	перформатив / самопрезентація	Демонстрація впевненості й відповідальності.
65	**»qui les a aidés pendant la crise covid ?»*	[1:08:00]	риторичне питання	Маніпуляція через припущення єдиної правильної відповіді уряд.
66	**»je suis fier qu'on ait fait ça»*	[1:08:20]	перформатив / самопрезентація	Апелювання до емоцій виборця через образ рішучого лідера.
67	**»le chômage est passé de 9,6 à 7,4%»*	[1:08:30]	факт як доказ / статистична маніпуляція	Вибіркова статистика з метою доведення успіху.
68	**»ne faites pas Gérard Majax ce soir»*	[1:08:50]	емоційна атака / знецінення	Порівняння опонента з ілюзіоністом приниження довіри.
69	**»vous avez voté contre… expliquez-moi»*	[1:09:00]	звинувачення / імплікатура	Формування фрейму «антисоціальності» опонента.
70	**»vous avez fait des prêts… elles n'y arriveront pas»*	[1:09:35]	прогноз катастрофи / гіпербола	Передбачення масового банкрутства як наслідку дій уряду.
71	**»vous désinscrivez des entreprises des fichiers bancaires»*	[1:09:50]	імплікатура / страх	Натяк на структурну дискримінацію малого бізнесу.

72	*»vous avez fermé les commerces de manière administrative»	[1:10:10]	звинувачення / пресупозиція	Пряма відповідальність за економічну шкоду.
73	*»vous venez dire qu'ils doivent vous être reconnaissants…»	[1:10:30]	імплікатура / іронія	Непряма критика дій як самовихваляння на чужих стражданнях.
74	*»tous vos amis… Spoutnik… vaccin au musée»	[1:10:45]	знецінення / глузування	Атака на оточення ідейного табору опонента через приниження.
75	*»l'hôpital public… menacé d'effondrement»	[1:11:08]	метафора / страх	Образ «обвалу» як емоційний тиск на виборця.
76	*»j'ai une gratitude infinie envers les soignants»	[1:11:50]	перформатив / самопрезентація	Демонстрація емпатії = стратегія кооперації.
77	*»ce qui n'avait jamais été fait…»	[1:12:10]	оцінна лексика / гіпербола	Створення фрейму безпрецедентності = підсилення авторитету.
78	*»il n'y a pas de secret» (про реформу охорони здоров'я)	[1:12:40]	пресупозиція / простота	Створення ілюзії очевидності і єдиного правильного рішення.
79	*»référent de santé… pour nos compatriotes âgés»	[1:13:15]	прагмема / лексика «турботи»	Апеляція до вразливих груп для легітимації дій.
80	*»vous avez attendu les crises pour bouger…»	[1:13:25]	звинувачення / пресупозиція	Формує образ некомпетентного і реактивного лідера.
81	«le personnel soignant était dans une souffrance absolument inouïe»	[1:13:50]	гіпербола / оцінна лексика	Емоційне перебільшення рівня кризи, створює ефект шоку.
82	«vous avez licencié 15 000 soignants… sans salaire… du jour au lendemain»	[1:13:55]	звинувачення / емоційна атака	Персоніфікована критика з акцентом на несправедливість.
83	«je les réintégrerai… je leur restituerai…»	[1:14:15]	ілокутив / перформатив	Пряма обіцянка як мовленнєвий акт дії = ефект лідера.
84	«vous auriez pu… c'était une urgence… vous n'avez pas fait»	[1:14:30]	пресупозиція / звинувачення	Побудова відповідальності через недію в момент кризи.
85	«on considère que c'est presque de la maltraitance»	[1:15:20]	прагмема / страх	Створення фрейму прихованої жорстокості у сфері охорони здоров'я.
86	«il faut répondre rapidement… urgence…»	[1:15:25]	анафора / терміновість	Риторичне підсилення через повтор та фрейм «негайної дії».
87	«ce sera financé par un fond souverain… sur fond privé»	[1:15:55]	імплікатура / контраст	Непряме протиставлення власного «раціонального»

				фінансування державним боргам опонента.
88	*«il faut rééquilibrer entre les métropoles et la ruralité»*	[1:16:20]	фрейм «соціальної несправедливості»	Опозиція «забутого села» і «центру» — апеляція до глибоких почуттів.
89	*«c'est une injustice ressentie… par nos compatriotes profondes»*	[1:16:45]	вокатив / прагмема	Включення маркерів «свої» + підсилення моральної правоти через лексему «injustice».
90	*«un livre choc… sur les conditions…»*	[1:16:50]	апеляція до джерела / прагмема	Підкріплення легітимності суджень зовнішнім незалежним шоком-фактом.
91	*«il faut contrôler… là où les personnes sont vulnérables»*	[1:17:00]	пресупозиція / фрейм «захисту»	Створення уявлення, що без державного контролю – небезпека.
92	**»les prix qui sont parfois juste honteux»*	[1:17:55]	оцінна лексика / страх	Підсилення емоційного фону – «гроші на стареньких».
93	**»faire de l'argent sur la vulnérabilité… c'est mal accepté»*	[1:18:00]	прагмема / моралізаторство	Апелювання до колективної моралі та справедливості.
94	**»ce que je veux dire pour rétablir une vérité…»*	[1:18:36]	перформатив / самопрезентація	Ствердження себе як носія істини, корекція фактів.
95	**»je veux mettre en place un dispositif MaPrimAdapt…»*	[1:19:10]	ілокутив / пропозиція політики	Маніпуляція через персоналізовану соціальну ініціативу.
96	**»ce n'est pas possible… une toilette en une demi-heure»*	[1:20:00]	емоційна атака / страх	Приклад «жаху» для драматизації ситуації.
97	**»50000 postes… parce qu'ils arrivent plus âgés…»*	[1:20:50]	фрейм «медикалізація» / самопрезентація	Створення образу продуманої реформи, заснованої на потребах.
98	**»moi je fiche la couleur… j'explique comment je finance»*	[1:21:15]	перформатив / контраст з опонентом	Побудова фрейму прозорості проти «неясності» опонента.
99	**»j'arrête l'hypocrisie… le modèle libre-échange tue la planète»*	[1:22:14]	антитеза / гіпербола	Формування фрейму руйнування через економічну глобалізацію.
100	**»le patriotisme économique… pour arrêter d'importer…»*	[1:23:32]	прагмема / фрейм «локалізм»	Маніпулятивне поєднання економіки і моралі (хороший – той, хто «патріот»).

ДОДАТОК Б

Повний список усіх 54 маніпулятивних прийомів

№	Тип маніпуляції	Кількість	%
1	пресупозиція	16	8.6
2	імплікатура	16	8.6
3	емоційна атака	12	6.5
4	звинувачення	12	6.5
5	самопрезентація	12	6.5
6	оцінна лексика	11	5.9
7	гіпербола	10	5.4
8	перформатив	9	4.9
9	прагмема	8	4.3
10	страх	8	4.3
11	метафора	7	3.8
12	антитеза	7	3.8
13	ілокутив	6	3.2
14	анафора	4	2.2
15	фрейм «свої/чужі»	3	1.6
16	вокатив	3	1.6
17	дискредитація	3	1.6
18	емоційна аргументація	2	1.1
19	іронія	2	1.1
20	знецінення	2	1.1
21	кооперація	1	0.5
22	апеляція до джерела	1	0.5
23	лексика «турботи»	1	0.5
24	риторичне звинувачення	1	0.5
25	градація	1	0.5
26	градація негативу	1	0.5
27	паралелізм	1	0.5
28	інверсія	1	0.5
29	перебільшення	1	0.5
30	фрейм «свої»	1	0.5
31	фрейм «несправедливості»	1	0.5
32	фрейм «захисту»	1	0.5
33	фрейм «зменшення»	1	0.5
34	фрейм «локалізм»	1	0.5
35	фрейм «медикалізація»	1	0.5
36	стратегія «зворотного доказу»	1	0.5
37	сумнів	1	0.5

38	стигматизація	1	0.5
39	прогноз	1	0.5
40	прогноз катастрофи	1	0.5
41	факт як доказ	1	0.5
42	статистична маніпуляція	1	0.5
43	риторичне питання	1	0.5
44	пропозиція політики	1	0.5
45	моралізаторство	1	0.5
46	терміновість	1	0.5
47	контраст	1	0.5
48	простота	1	0.5
49	інклюзивне «ми»/»вони»	1	0.5
50	апеляція до мас	1	0.5
51	контраст з опонентом	1	0.5
52	глузування	1	0.5
53	фреймування (інше)	1	0.5
54	інше	1	0.5
Всього		**54**	**100%**

RÉSUMÉ

Mémoire de qualification – 90 pages, 59 sources, 2 annexes.

Objet de la recherche: la manipulation discursive dans le discours politique de l'espace médiatique francophone.

But du travail: étudier et analyser les mécanismes linguistiques de la manipulation politique dans le discours francophone, ainsi que déterminer quels moyens sont utilisés le plus fréquemment et dans quelle mesure ils sont efficaces.

Fondements théoriques et méthodologiques: la base théorique de cette recherche s'appuie sur les travaux de chercheurs tels que L. Sorokina, H. M. Trouba, S. A. Hretchka, A. A. Kalyta, T. V. Bobochko, D. Pozniakov, V. L. Ivachtchenko, F. S. Batsevytch, M. O. Zaïtseva, V. S. Izotova, N. Derenchouk, O. Yu. Herasymenko, V. M. Petryk, M. M. Prysiajnouk, E. A. Melnyk, A. Yu. Kondrouk, M. B. Bulakh, O. O. Nahorna, O. Ruda et d'autres qui ont étudié les mécanismes de la manipulation en communication politique.

Résultats obtenus: il a été confirmé que la manipulation discursive dans le discours politique francophone se réalise à travers une combinaison de moyens lexico-sémantiques, morphologiques, syntaxiques et pragmatiques. Les procédés les plus répandus sont: les **moyens lexico-sémantiques** (lexique évaluatif, métaphores, vocabulaire émotionnellement marqué), les **moyens morphologiques** (modalité, emploi du conditionnel), les **moyens syntaxiques** (inversion, questions rhétoriques, ellipse), les **moyens pragmatiques** (implicatures, présuppositions, sous-entendus).

Il a été établi que l'espace médiatique constitue une plateforme active pour la mise en œuvre de l'influence manipulative, car la répétition, l'intensification émotionnelle et la présentation contextuelle du contenu façonnent la perception du public. L'analyse quantitative a montré que plus de 60 % des constructions manipulatives appartiennent aux niveaux lexico-sémantique et pragmatique.

Mots-clés: *manipulation discursive, discours politique, espace médiatique francophone, moyens lexico-sémantiques, pragmatique, stratégies manipulatives*